Nr. 61 (503) Tallinnas, teisipäewal 28 (10. juunil) mail 1913. Nr. 61 (503)

Tallinna Uudised

IV aastakäik. ▫ Ilmub 3 korda nädalas: igal teisipäewal, neljapäewal ja laupäewal.

Toimetus ja kontor:
Tallinnas, Suurel turul, raekoja ees nr. 16. Telefon 724. Postikast 86.
Kirjade adress: Ревель, „Tallinna Uudised"
Telegrammide adress: Ревель, Uudised.
Trükikoda: Brokusmäel nr. 1. Telefon 490.

Hinnata kaasanded:
Jutulisa, ilmub iga numbriga.
„Külaline", pildileht, ilmub igal laupäewal.
Adresskalender, seinakalender ja raudtee- ning laewasõidu plaanid.
Peatoimetaja cand. jur. K. Päts'i kõnetund kell 12—1 lõunal.

Iseäralised kaasanded:
Wann. adw. M. Punga toimetusel ilmuw õigusteadlik kuukiri „Seadus ja Kohus" ja Eesti Arstideselts kuukiri „Terwis." Kummagi eest tuleb aastas 50 kop. juurde maksta.
1-rbl. juurdemaksu eest saawad lugejad:
Eestimaa Talurahwa Seadus. K. Päts'i tõlkes.
Prof. R. v. Ihering: „Wõitlus õiguse eest."
I. Eötvös: „Keskwalitsus ja autonomia." ::
Prof. K. Roth: Balkani ristiusu rahwaste ajalugu.

„Tallinna Uudiseid" wõib iga päewast tellida, pooliku kuu numbrite hinnaks arwatakse 2 kop. peale selle 10 kop. postiraha. Adressi muutmine 10 kop., kusjuures wana adress ehk selle nummer üles tulewad anda.
Lühemaid kirjatöösid (alla 1 kirjutuspoogna), mis tarwitamata jääwad, toimetus alal ei hoia. Suuremate tööde tagasisaatmiseks tuleb mark juurde lisada. Saadetawatel kirjatöödel peab saatja täielik nimi ja adress all olema.

„Tallinna Uudiste" tellimisehind:

	Postiga:	Postita:		Postiga	Postita:
12 k.	p. 3.59 kop.	3— k	6 k.	p. 1.80 k.	1.65 k
11 „	„ 3.50 „	2.80 „	5 „	„ 1.60 „	1.35 „
10 „	„ 3.— „	2.65 „	4 „	„ 1.30 „	1.10 „
9 „	„ 2.70 „	2.45 „	3 „	„ 1.— „	—85 „
8 „	„ 2.40 „	2.25 „	2 „	„ —80 „	—65 „
7 „	„ 2.10 „	1.85 „	1 „	„ —40 „	—30 „

Wäljamaale aastas 6 rbl., pooles aastas 3.15 kop
Üksik nummer maksab 3 kop.

„Hariduse" kirjastusel ilmus: **Õhu ja päikese-wannid,** :: :: **mere- ja jõe-supelused** terwise parandamiseks ja karastamiseks. Dr. med. P. Schebotajew. **Hind 25 kop.**
Pealadud: Tallinnas, Pihlakas'e ja Tartus „Postimehe" juures. 3264

Korteriküsimus meie linnades nõuab laiemaid kawatsusi.

Rahwas põgeneb maalt linnadesse, wiimased kaswawad ühes alewikkudega wäga kiirelt ja see kiire kaswamine awaldab oma mõju kogu linnade elu peale: elu kallineb meie linnades wäga ruttu, igatahes palju rutem kui linnade elanikkude harilikud sissetulekud tõusta suudawad. Suuremate linnade elanikkudel on üheks tähtsamaks wäljaminekute allikaks just eluaseme muretsemine. Saksamaa rahaminister Miquel, kes enne maini-äärse Frankfurti ülembürgermeister oli, kirjutas omal ajal, tema olla kindlale otsusele jõudnud, et Saksamaa suurlinnades waesemad rahwaliigid enam wõi wähem alalise korterihäda all kannatada, mis sagedaste küll ka selle hariliku nähtuse tagajärg olla, et linnades wähemaid korterid tarwilisel arwul ei leidu; kuid alati olla korterihäda põhjuseks wäikeste korterite eest wõetaw wõrdlemisi liig kõrge üür, mis inimesi ühelt poolt terwisele hädaohtlikkudesse ruumidesse kokku surub, teiselt poolt wäiksemad korterid elanikkudega ülearu täis täidab.

Korterikulude ja üleüldise sissetuleku wahekorda peetakse siis loomulikuks, kui korterikuludeks üks seitsmendik sissetulekust läheb. Kui kaugel ei seista meie linnades sellest loomulikust wahekorrast! Meie linnadel puuduwad korralikud arwustikuteated, mis selgitada suudaksid, kui suur osa sissetulekust harilikult korterikulude katmiseks läheb, kuid nii palju teab igaüks perekond iseenese majapidamisest, et see osa palju suurem on kui üks seitsmendik üleüldisest hariliku kodaniku sissetulekust.

Korterihäda muutub just siis õige terawaks, kui mõni linn wõi tööstuse piirkond järsku majanduslikult õitsewamale järjele tõuseb. Kui 1896—1900. a. Saksamaal tööstuse ja kaubanduse õitseaeg oli, siis tõusis seal suuremates linnades korterite puudus kõige kõrgemale, mis laialiste kihtide elu seal palju raskemaks tegi.

Wiletsad korteriolud linnades ei puuduta mitte ainult waesemaid rahwakihtisid, waid see on küsimus, mis kõiki elanikkude klassisid puudutab: kõik rahwast laastawad külgehakkawad haigused tärkawad enamaste täistuubitud õhu- ja walguse-waestes korterites, ja külgehakkawad haigused ei tee wahet rikaste ja waeste keskel.

Nii omandab korteriküsimus linnades üleüldise tähtsuse, tema nihkub heategewuse pinnalt kogukondlise omawalitsuse tähtsamate ülesannete hulka. Mis teed tuleks siis linnaomawalitsustel korterihäda kaotamiseks käia?

Kõige otsekohem mõjuwamaks abinõuks korterihäda wastu oleks muidugi see, kui linn ise oma kulul korterid ehitaks, millede üürid kehwematele linna elanikkudele üle jõu ei käiks. Sel sihil on ka mitmed linnad wäljamaal oma ülesandeid laiendanud, algust oma tööliste tarwis ehitatawate korteritega tehes. Kus aga linn nii jõudsaste kaswab, et eraettewõtja ei suuda nii palju wäiksemaid korterid ehitada, nagu seda tarwidus nõuab, seal hakkawad linnad majade ehitajateks.

Muidugi mõista ei suuda ükski linn kõiki wäikesid korterid, nii palju kui neid tarwis läheb, ise ehitada, waid see sünnib ainult ajutise toetamise näol ja senikui tungiw tarwidus seda nõuab.

Palju laiemalt ja mitmekesisemalt wõiwad linnade omawalitsused oma ülesandeid korteriküsimuse alal siis täita, kui nad oma wõimu ja majanduslist toetust korteripuuduse wastu wõitlemises kaudselt mõju awaldada lasewad. Kudas seda teha, selleks on wõimalused wäga mitmesugused, neist tähendame ainult nende peale, mis laiemal tarwitusel on.

Korteripuudust eemale tõrjuda püütakse wäljamaa linnades kõige pealt omaabi korralduste abil, neist on kõige tähtsamad mitmetlaadi ehituse-ühisused, mis õige sagedaste hoiu-ühisustega koos töötawad. Niisugused ehitus-ühisused wõiwad Erfurti bürgermeistri Lange seletuse järele korterihäda wastu wõitlemises õige tuntawal wiisil abiks olla, peale selle on nende mõju ühiselulisel õige soowitaw, nii et linnawalitsused niisugusid ühisusi igapidi toetama peaksid.

Kui laialt, näituseks, Saksamaal sel ühistegewuseharul tegew oldakse, selgub juba sellest, et Rheini maakonna linnades ainult seitsme aasta jooksul niisuguste ühisuste arw 35 pealt 116 peale tõusis. Kuni 1902. a. lõpuni olid seal ehituse-ühisused 27½ miljoni marga eest 3543 maja 8200 perekonna tarwis ehitanud.

Linnad toetawad neid ühisusi mitmel wiisil: üks jagu linnawalitsusi ei nõua ühisuste käest uulitsaehitamise kulusid, mis kõik muud majadeomanikud on kohustatud linnale maksma, wõi ühisuste majad jäetakse majamaksust wabaks, wõetakse odawat weeraha. Õige palju linnasid ostawad ehituseühisuste käest osatähtesid; nii ostis maini-äärse Frankfurti linna walitsus ehituseühisuse käest 2000 osatähte, iga osatäht 1000 marka wäärt, nii siis 1 milj. rubla eest.

Weel laiemale alusele on need linnad korterihäda wastu wõitlemises astunud, kes sel sihil oma maapolitikat on uutele alustele hakanud rajama, nimelt oma maid põlisele ehituserendile hakanud andma. Niisuguse ehituserendi edendamiseks on mõned linnad oma ehitusekassad asutanud, kust neile ehitamiseks laenu antakse, kes teatawaid laiemaid põhjusmõtteid oma majade ehitamisel täidawad. Frankfurti linn asutas 1 milj. marka suure ehitusekassa. Et ehitaja pärandatawa ehitusrendi-õiguse pantimise teel harilikult 5/10 tarwilisest ehituserahast erainimeste käest wõib saada, siis tahab ehitusekassa oma poolt 4/10 tarwilikust summast hüpoteegiwõlaks anda, nii et pärandatawale ehitusrendile wõetud maa pidajal ainult 1/10 ehituserahast tarwis läheks. Nii muretseb seal linn ehituseks maad ja kapitali.

Düsseldorfi linn tegi otsuseks 20 milj. marka selleks laenata, et korterihäda wastu laiemalt ehituselaenu anda, linn wõtaks laenude pealt ainult ½% kõrgem kui ta ise laenatud raha eest maksaks, nii oleks see laen ikkagi õige odaw. Ja Preisi walitsus teatas selle ettewõtte kohta, et ta Düsseldorfi linna poolt korterihäda wastu kergenduseks ettewõetawat katset elawa rõemuga terwitada ja heameelega walmis olla linnale 20-milj. margalise laenu tegemiseks luba nõutama. Dresdeni linn asutas omale hüpoteegipanga, mis kolme aasta jooksul 19 milj. marka wõlga majade peale wälja andis ja selle wõla eest 4—4¼% nõudis.

Isegi Soome linnad, mis mitte iseäranis ruttu ei kaswa, on wiimasel ajal hakanud majaehitamise kapitalisid asutama, selleks linnalaenusid tarwitades. Nii otsustas Helsingi wolikogu 2 milj. marka suurt ehitamisekassat asutada, millest wäiksemate korteritega majade ehitajatele oleks odawamalt laenu antud. Turu linn on ehituseühisuse osanikuks hakanud ja ise kaks suuremat maja ehitanud, kus tiisikust põdewad nooredmehed ja neiud wõiksid odawamalt häid korterid leida. Wäikene Porwo linn asutas 50-tuh. margalise kapitali, millest töörahwa korterite ehitajad 4% laenu wõiwad saada.

Kes linnaomawalitsuse ülesandeid sel sihil laiemalt waadelnud, see näeb, et õige ruttu linnade ülesanded sel alal laienewad. Ainult meie Balti linnad ühes Wenemaa linnadega ei awalda mingisugust tundemärki, mille järel otsustada wõiks, et ka siin omawalitsus korteritepuuduse ja korterite terwiswastaste omaduste wastu tahaksid abinõusid otsida. Wene suuremates linnades on juba seltskond oma jõudusid koondama hakanud, et ühisuste abil majasid ehitada, meil ei olda ka selles asjas midagi ära tehtud. Meie linnad kaswawad aga jõudsalt, ühes sellega kaswab ka korterihäda, ei wõida enam waikides sellest mööda minna, kui wiimaks inimesed kui silgud tündris peawad elama. Mis meie linnad sel sihil wõiwad teha, sellest teinekord pikemalt.

Õpereis ülewenemaalisele näitusele Kiiewis.

M. A. Õpereisi ülesanne on osawõtjate silmaringi laiendada ja haridust wõersilt saadud teadmistega täiendada. Õpereisi wäärtust tähendab wäga trehwawalt ka Eesti rahwa wanasõna: „Oma silm on kuningas". Sellest wäärtusest aru saades hakatakse ikka sagedamine õpereisisid toime panema, küll kodumaa ja riigi enam haritud nurkadesse, linnadesse, näitustele ja ka wäljamaadesse. Isegi külakoolide õpilased wiiakse kubermangulinna, et külaelanikka suurlinna ehituste ja asutustega tutwustada. Õpereiside toimepanemisi toetawad juba omawalitsuse asutused, seltsid, ja ka riigiwalitsus määrab selleks summasid ehk tuleb muul wiisil wastu.

Õpereiside toimepanijate tähelepanemisi tõmbab tänawu ülewenemaaline näitus Kiiewis oma peale. Nimetatud näitus saab oma suuruse, mitmekülgsuse ja õpetlikkuse poolest kõik senini Wenemaal toimepandud üleriiklised näitused warju jätma. Näituse toimekonnal on palju abinõusid käepärast, mis head kordaminekut kindlustawad, nagu: hulk haritud jõudusid, suured abirahad, laialdane osawõtmine, geografialine seisukoht jne. Mitte üksi eraisikud ja ettewõtjad ei ole wäljapanijate hulgas, waid terwe rida omawalitsuse asutusi, seltsisid, ühisusi ja walitsuse-asutusi.

Ühes näitusega peetakse ka terwe rida kongressisid ära, kus põnewamaid päewaküsimusi põllumajandusest, tööstusest ja kaubandusest arutatakse. Senini on juba 16 kongressi töötawa kokku seatud. Muist nendest on üleriiklised, muist kohalised.

Peale näituse pakub Kiiewi linn ise palju huwitawat ja waatamise wäärilist oma asutuste ja ehituste poolest. Wene ajaloos on Kiiew üks tähtsamatest linnadest ja on suuruse poolest neljas linn Wenemaal, temas elab praegu üle 568 tuhande elaniku, peale selle weel sõjawägi.

See kõik on tõmbejõuks.

Näitusetoimekond on juba aegsaste õpereisijate peale mõelnud ja selles asjas sammusid astunud. Pöörati waiitsuse poole palwega, et raudteedel õpereisijatele hinnaalandust (¼ hinnaga) antaks. Omalt poolt kuulab sellekohane toimekond korterid walmis, tahetakse wõimalikult kooliõpilastele koolimajades hinnata korterid walmis kuulata, teistele wõimalikult odawaid korterid.

Õpereisiseltskonnad, kellele iseäralised tingimised tehtakse, wõiwad olla: kooliõpilased, kooliõpetajad, töölised ja talupojad. Ühes seltskonnas peab kõige wähemalt 10 ja kõige rohkem 50 osawõtjat olema. Nendele on näituse waatamine nelja päewa jooksul maksuta, misjuures sealt poolt weel seletuseandjad ja juhatajad kaasas käiwad. Ühtlasi näidatakse ka linnas waatamisewäärilisi kohtasid.

Kõiki seda kokku wõttes tohiks küll soowitada, et ka meie ärksamad põllumehed ja töölised ülewenemaalisi näitust waatama läheksid. Siin on wõimalus oma silmapiiri laiendada. Ei teeks sugugi paha, kui ka tee peal peatada ja ümbruskonda tähele panna. Meie õpiksime mõndagi, wähemalt oma ja teiste tööd ja tegewust õieti hindama.

Meie põllumeesteseltsid nii rikkad küll ei ole, et nad suuremaid õpereisiseltskondi oma kulul linna suudaksid saata. Kui raudteel III klassis ¼ hinnaga sõita saab ja Kiiewis odawad korterid ja söögimajad walmis kuulatakse, siis ei tõuse reisikulud mõnekümnest rublast mitte suuremaks. Aga sellest kulust saab nii mõnigi põllumees üle. Minu arwates oleks sellest küll, kui põllumeesteseltsid reisuseltskonna korralduse oma peale wõtaksid, selleks oma ümbruskonnas kihutusetööd teeksid ja ka Kiiewi näitusetoimekonnaga kirjawahetusesse astuksid ja soowitawad kergitused oma inimestele wälja tingiksid. Toimekonna poolt saadetakse tarwilised teated selles asjas soowijatele hinnata koju kätte.

Ka wõiksid üksikud põllumeesteseltsid, kes näitusi toime panewad, oma asemikka näitusele saata: nii suure näituse peal leidub paljugi, mida tähele panna ja tulewikus meie juures kasuga wõib tarwitada.

Näitusetoimekonna adress on: Комитетъ Всероссійской выставки 1913 г. въ Кіевъ.

Linna-omawalitsuse wõitlus konkaga.

Harkowi linna omawalitsus ruttab wiimastel aastatel otse hiiglasammudega linnas uuendusi ja parandusi läbi wiima. Praegu on käsil: kanalisatsiooni sisseseadmine, kaetud turu ja elektriraudtee ehitamine jne. Elektriraudtee ehitusel oli senini suur takistus ees. Peauulitsatel oli hobu- ja elektriraudteede ehituse õigus 30 aasta peale Belgia aktsionäride seltsile müüdud ja selle „konka" rühib siis ka siiamaani mööda suure linna elawaid uulitsaid. Wõib olla, et Harkawi „konka" ehk Tallinna nimekaimust ja ametiwennast mõnegi asja poolest paremal järjel on, kuid nälginud hobusekondid, nende alatine piinamine, wähene wagunite arw ja selle mõjul täistuubitud wagunid, — kõik see ajas harkowlaste isu kurguni täis. Haruldane üksmeel walitses linnas „konka" kohta: linn tuleb ühel ehk teisel teel sellest „wana aja jäänusest" puhastada. Linna-omawalitsus tegi siis belglastele hoburaudtee äraostmiseks ettepaneku, aga selts nõudis kuulmata kõrget hinda, 4½ miljoni rubla. Nähes, et sel kombel Belgia ikkest ei pease, hakkas linn teisiti peale: ta ehitas hoburaudteega kõrwuti jooksewatele uulitsatele elektriraudteed ja wõitis sellega suure osa „konka"-sõitjatest ja tulust omale. Belgia selts kaebas selle peale linnaomawalitsuse kohtusse, sest kontrahi järel olla paralell-uulitsatel raudtee ehitamine seltsi eesõigus. Aga kohus otsustas, et tal see eesõigus ainult teiste ettewõtjate, mitte linna enese ees on. Kui selts ei ehita, siis on linnal õigus seda teha. Ja selts ei taha selle 10 aasta pärast, mis kontrahi lõpuni jääb, enam hakata ehitama. See mõjus. Kohe alanes „konka" hind. Ja kui siis wiimaks linna-omawalitsus ähwardas uulitsad, kus „konka" liigub, asfaldiga üle teha ja elektri-omnibusid käima panna (omnibused ei olnud 20 aasta eest tehtud kontrahis ette ära nähtud), siis ei aidanud belglastel muud, kui andsid alla. Hind alanes 2.225.000 rubla peale. Linn aga pakkus 2.100.000 ja „mitte kopikatki rohkem". Küll palusid seltsi esitajad juurde lisada, sest muidu ei wõida seltsi aktsionäridele wälja maksta, aga linna esitajad ähwardasid läbirääkimiste katkijätmisega ja asfaldiga. Selts andis järele ja 20. mail leipti hinnaga kokku. Seega läheb „konka" 1-sest juunist 2.150.000 rbl. eest linna kätte (50.000 rbl. lisati mõnesuguse inwentari eest juurde). Esitajate leping tuleb linnawolikogus ja Belgia aktsionäride seltsis lõpuliku kinnitamise alla. Harkow hingab kergemalt: wiimaks ometi! Ja seda tuleb jällegi Harkowi edumeelse, energialise linnawolikogu ja linnaameti arwesse panna.

A. S.

Weel Pärnu walimistest.

(Wastuseks A. Jungile „Tall. Teat." nr. 103).

Et selles asjas erapooletule alusele jääda, pean eksiarwamistele wastu astuma, mida hr. Jung oma kirjas minu kohta ette tuua on tarwilikuks pidanud: 1) Mina ei ole kusagil Jungi isiku kohta ütelnud, nagu ei tohiks ta walimistes tegew olla ehk nagu tikuks ta oma isikuga liiga ette, et sel teel sakste armualuseks saada ja nii wolikogusse peaseda. Hr. J. on „M. Kodum." toimetaja, seega ajakirjanik, ja iseenesest mõista, nii siis ka oma seljataga seisjate waadete kandjaks. Kui ma eestlaste ja kadakasakste ühenduse tagamõttest kõnelesin, siis käis see selle woolu omakspidajate kohta üleüldiselt, nii et hr. Jungi isiklik wägipulgawedamine minuga sellepärast täitsa ülearune on. 2) Hr. Jungi süüdistus, nagu oleks minu kirjutus „Tall. Teat." nr. 87. inspireeritud, s. o. ühe teatud isiku ülesässitus tema wastu, kellele tema, Jung, mingisugusel karunaha jagamisel tee peal ees olewat, on põhjendamata kahtlustus, mille algust mujalt otsida ei saa kui tema enese ettekujutusest. Ajalehe kirjasaatjana olen asjalugude kirjelduses erapooletule seisukohale jäänud, kui ma aga arwustawalt teatud küsimustes olen seisukoha wõtnud, siis tegin seda täieste iseseiswalt.

Kui ma Eesti ja kadakasakste ühenduse warjukülgede peale tähendasin ja ütlesin, et see eestlastele kardetaw on, siis tegin seda Pärnu olusid silmas pidades ja elust saadud kogemuste põhjal. Ei tea ka Pärnus keegi, kus neid ühenduseosalisi wõib leida. Ütleme, eestlased tahawad saksastatud eestlastega ühineda ja saadawad oma saadikud selleks — kuhu? Muidugi Pärnu linnaametisse. Teist kohta ei tea ju keegi juhatada, kust seesuguse rühma keskkohta wõib leida, sest Pärnu Saksa seltskonnas weel mingisugusid wahesid selles asjas ei ole. Oleme sarnast taktikat tarwitanud, tullakse ehk loodetawaste ka meie alandlikule palwele wastu. Soowitakse siis tõeste, et meie Pärnus palujatena praeguse linnawalitsuse ette astuksime?

Jääks järele ühenduseotsimine weerewa elemendiga ehk nendega, kes Saksa seltskonnas wasturinnas on. Neid on aga Pärnus, kus sakste keskel nurisemise peale waatamata wali ühtehoidmine walitseb, raske leida. Kõigile on weel tuntud Waldhofi solgiwee-manöwer meeles: korjati sakste keskel allkirju, et wabriku peale jõewee rikkumise pärast kaebada. Korraga kadus see kõik ja linnawolikogu koosolekul kiideti linnaameti senised sammud Waldhofi asjas jällegi heaks. Sel puhul toonitati suurtest lõhedest Pärnu Saksa seltskonnas, kuid kainem pealtwaataja osa kahtles ja — õige oligi. Sellepärast on sarnane Saksa element weerewad kiwid, mis wiimasel silmapilgul alt ära wõiwad lipsata ja sind porisse kukutada.

On sakste keskel oma juhtide politika wastu rahulolematus, mis keelab neid siis eestlaste rühmale oma heale andmast? Hr. Jung ütleb, et siin eestlaste rahwusline liialdus süüdi on, mida saksastatud eestlased eestlaste wõimulepeasemisel kardawad. Siin on kogemata osad ära wahetud. Pärnu on weel puhaswerd Saksa linn, nagu neid 50 aasta eest Baltis igalpool leida wõis. Eestlaste peale waadatakse siin alati kui teise järgu kodanikkude peale. Sellepärast õitseb siin oma wanemate salgamine lopsakalt edasi. Tuleb weel palju tööd teha, et Eesti seltskond Pärnus Saksa mõju alt wabaneks ja olukord oleneks, kus seltskond seltskonna kõrwal oma loomukohaselt asuks ja mitte nagu nüüd, kus sakslased juhiwad ja eestlased ainult maksumaksjad on. Seda eestlaste enesewabanemise protsessi nimetawadki sakslased rahwuslikeks sallimatuseks. Kudas on sellepoolest sakslaste eneste pool lugu? Täpipealne rahwusline wahetegemine õitseb seal praegu oma täielises suuruses. Eesti selts „Endla" ehitas omale teatri ja kontserdisaali, mis oma mõnususe ja otstarbekohasuse poolest Pärnu oludes midagi soowida ei jäta. Sakslased hoiawad kawakindlalt neist kunstnikkudest kõrwale, kes wõersilt tulles Pärnu Saksa publikumi silmas pidades „Endla" saali tarwitawad.

Hiljuti lasti sakslane notariuse kohalt lahti — liig korratu asjaajamise pärast. Nüüd asetas linnaamet selle mehe linnasekretäriks, kuna endine linnasekretär notariuseks hakkas. Olgu neist näitustest. Sellepärast on weel enneaegne kõnelema tulla, nagu peaks eestlased rahwuslist politikat jätma. Muidugi peab meie rahwusline politik linnawalitsuse piirkonnas õiglaste ühiseluliste nõuetega käsikäes käima. Eestlaste süüdistamine selles asjas paistab liig ülespuhutud olewat ja on mõnesuguste tagaplaanide katteks wälja mõeldud.

Hr. Jung toonitab, et seniseid walimisi Pärnus kitsarinnaliselt on aetud, peaasjalikult eduerakondlaste poolt. Asi peaks laialiste hulkade koonduse päralt olema. Selle poolt olen ka mina, ehk küll hr. J. mulle kitsarinnalsust ette heidab. Asi selgub aga kohe, kui lähemalt kiidetud 1905. a. walimiste „demokratlisi lahkpüüdlasi" waatama hakkame.

1905. a. linnawalimiste aeg ja hiljem ei olnud Pärnu Eesti kodanlises seltskonna osas weel neid woolusid kui praegu (eduerakondlased ja „Meie Kodum." hra Jungiga eesotsas). Olid olemas „punased" ja „mõedukad," wiimastest sündis eduerakond, kust hiljem tema wastaswool wälja kaswas, missuguse arenemise käigu ka hr. Jung ise kaasa on teinud.

1905. aastal oli Pärnus linnawolikogu walimiste wastu huwitus küll kõige suurem, mille poolest järgmised walimised 1909. a. kaugele taha jäid. Isegi kõrwaline wäikemajaperemeeste kogu, keda praegu kõige parema kihutusetööga raske on elewile ajada, oli 1905. a. kihamas. Eestlaste wõitu loeti juba siis enne healetamist kindlaks, kuid üle öö sündisid imed: wiimasel walijate koosolekul seati kandidatide nimekiri ühel meelel kokku. Pärast seda tehti aga teatud isikute poolt ettepanek nimekirja muuta, sest ei wõidawat ju ometi sarnaste isikute kätte, nagu neid nimekirjas leidub, linna-waranduse üle walitsemist uskuda. Muidugi ei oleks tohitud walijate seljataga nimekirja muutma minna, kuid seda tehti, ja hr. Jung peaks teadma, kes selle kangelasteo kordasaatjad olid. Kõige selle tagajärg oli, et kolmas kandidatide nimekiri ilmus, kus sakslaste nimekirjast 17 kandidati üles tähendatud olid, mille wastu sakslastel muidugi midagi ei olnud. Ja need kandidadid olid peale üksikute eestlaste, kõik Saksa mehed. Sarnane lahkuminek andis Saksa erakonnale wõidu waewata sülle. Eestlased kaotasid, olgugi wäga wäikesesse wähemusesse jaotamisega. Nõnda lõid selkorral „lahkpüüdlased" oma wendi — eestlasi, aga mitte sakslasi, nagu hr. Jung uhkustades nimetab. Kui õieti aru saada, awaldatakse „lahkpüüdlastele" sümpatilist poolehoidmist ja nimetatakse Eesti erakonda, kes kõigest 15—20 healt wähem sai, kitsarinnaliseks kildkonnaks. Igatahes julge otsustamine!

Küsime aga, miks ei lepitud kandidatide asjus kokku? Ja wastatakse eestlased ei suuda „laialisele alusele" jääda, sellepärast wõis ennem Saksa erakonnaga ühes minna. Ka Läti Weinberg Riias on oma arwates „laialisel" alusel.

Mispoolest oli 1905. a. walitud wolikogu oma eelkäijatest parem? Kas ei pandud just tema ajal suured maamüümised Waldhofile toime jne., mille läbi tööstuse tõusule Pärnus hoop anti? Kuhu jäi siin wastaswool Pärnu wolikogus? Näha on, et siin ainult paik paiga asemele oli nõelutud.

Tulewaste walimiste eelset meeleolu Pärnus tähele pannes wõib kiites nimetada, et nüüd erakondluse kalduwuste eest püinlikult tahetakse hoida, missugust asjaolu 1909. aasta walimistel küllalt arwesse ei wõetud. Kuid elu teeb targaks, läinud aegade näitlik õpetus on tulewikule aluseks. Sellepärast on sündmata taktika ja asjata weesegamine hr. Jungi poolt, kui ta ikka ja ikka jälle erakondlisi mustapesu Pärnu eduerakondlastega loputab ja seega walimiste ajaks erakondlisi lõhesid awada püüab. Sellepoolest peaks tallinnlastelt õpetust wõetama, kus sarnastes asjades eeskujuliselt sammu peeti. Ei tule mul mõttessegi siin kohal eduerakondlasi kaitsema ja nende wanu pattusid puhtaks pesema hakata, kuid on aegasid, mille kohta rahwa sõna tabawalt tähendab: „Kes wanu asju meelde tuletab, sel' silm peasi wälja!"

Pärnakas.

Wäljamaalt.

Kudas lordiks saab.

Nagu „Russkaja Molwa" Londoni kirjasaatja kirjeldab, on lordiks saamine õige lihtne, ainult üht asja, seda üht asja on tarwis — raha.

Parteid tarwitawad Inglismaal wäga palju raha. Iga rahwasaadiku walimise peale kuluda parteil umbes 10.000 rubla. Iseenesest mõista, läheks üksikul parteiliikmel nende kulude katmisest osawõtmine liiga raskeks. 1910. aasta walimistel kulutanud parteid üleüldse 20 miljoni r. ära; aasta pärast olid uued walimised, mis jälle niisama suuri summasid nõudsid.

Tähendab, parteid peawad rahalise jõu poolest wäga tugewad olema, kui nad heade tagajärgedega walimisewõitlusest wälja tahawad tulla.

See on ainult wõrdlemisi wäike summa, mis partei liikmemaksust kokku tuleb. Parteid ei awalda keegi, peale tööliste partei, oma kassaaruandeid ja isegi liikmed ei tea oma partei sissetulekust peaaegu midagi.

On awalikuks tulnud, et parteid wäga suuri summasid ühest ärist sisse wõtawad, et nad nimelt lordide aunimesid müüwad.

On keegi mees tööstuse wõi kaubanduse alal heale jalale peasenud, annab ta siia sinna heategewaks otstarbeks summakesi, siis on ta lordi nime saamiseks kui seltskondlik „heategija" küps. Aga ta ei saa seda nime ainult awaliku heategewuse eest; ei, ta peab ka „salaja" head tegema, eesriide taga selle partei juhatusega läbirääkimisesse astuma, kelle käes walitsus. Siis antakse talle wiimaks walitsuse poolt lordi nimi ja selle eest ohwerdab ta harilikult miljoni, mis partei kassasse läheb. Nii siis miljon lordi nime eest.

On aga ka odawamaid aunimesid, kelle kukkur „lordi" ei jõua omandada. Nii näituseks wõib baroneti nime (annab õiguse sir'iks nimetatud saada; aunimi läheb ka lastele edasi) 300.000 rubla eest muretseda.

Rüütli nimetus (annab õiguse sir'iks nimetatud saada, aga ei ole pärandataw) maksab kõigest 150.000 rubla.

Aunimede müümine ei ole Inglismaal suureks saladuseks; selle wastu on kõneldud ja kirjutatud, aga senini asjata.

Inglise walitsew partei wõib aga enese auks ütelda, et lordi ja muu aunimesid mitte üksi raha eest ei anta. Umbes pooled lordideks tõstetud isikutest saada need aunimed ilma rahata. Ilma rahata antawat lordi aunimi ka partei pea-agendile, kes kõik parteisaladused teab ja keda sellepärast õige kardetaw oleks ilma aunimeta jätta.

Kaugemalt riigist

Metsapõlemine.

Staisist, Luuga kreisist kirjutatakse meile järgmist: Tihti on siin pool metsapõlemisi. Iga päew wõib taewa poole tõuswaid suitsupilwesid näha. Kuid kõigesuurem metsapõlemine oli 20. mail. Wersta kaks külast eemal olewas metsa osas tõusid keskpaewa ajal suitsupilwed üles. Küla elanikud ruttasid tuld kustutama. Mets on siinse mõisniku omandus, kuid maharaiutud palgid, mis kewadel olid ärasaatmata jäänud, olid ühe Narwa äri poolt ära ostetud. Kuiwanud männapuud ja kaswawad kadakad pakkusid tulele head moona. Tuli lagunes suure kiirusega laiali. Inimeste katsed tuld takistada jäid asjataks. Ja kaitsetööd ei tehtud ka tarwilisel wiisil. Kuid korraga muutus tuul ja puhus tule küla poole. Ei läinud tundi aegagi mööda, kui küla hooned kõige suuremas hädaohus seisid. Tuletõrjujad ja pealtwaatajad põgenesid hirmuga põlewast metsast, sest et tulel liiga lähedal olid ja niisugust muutust ei oodanud. Hakati tuld teisest küljest tõrjuma, kuid see oli wõimata. Ei jäänud muud järele, kui metsa lähedal olewaid eluhooneid ja mõisat kaitseda. Iseäranis suures hädaohus oli inimeste haigemaja. Ta seisab metsa lähedal, kuna aga loomahaigemaja ja mõisa eemal on. Nende tagant algab küla. Teistest küladest tulid talupojad pritsidega appi. Suure waewa peale läks korda tuld haigemajast weidi eemal olewas metsas seisma panna, nii et hädaoht ajutiseks mööda oli. Oleks haigemajad ja mõisa põlema läinud, siis ei oleks enam wõimalust olnud tuld takistada. Elanikkudel oli kraam wankritele laotud, et tulealgul kohe seda eemale wiia. Kõik küla oli naiste ja laste nuttu täis. Mingisugused rahustused ei aidanud nende kartust waigistada. — Õhtuks suudeti tulele lõpulikult piiri panna. Kuid kõige hädaohtlikum metsaosa jäi tulest puutumata, nii et külal, kui tuul sealt poolt puhub, tõsist hädaohtu karta on. Seda rohkem, kui tuli weel heinategemise ajal lahti peaseb. Inimesed on siis tööl, igal pool leidub kuiwanud heinu ja rohkeste kuiwanud mahalõigatud metsa. Talupoegadel tuleks haigemajade taga olewast metsa osast praht ja maharaiutud puud ära wedada ja selwiisil tule korral küla terweks jäämist kindlustada. Kuid niisugust tegewust wõib Wene talupojalt waewalt loota. Ta on senini kõige selle wastu tuim ja saab hädaohust ainult wiimasel silmapilgul aru. Kuid niisugune arusaamine on suuremalt osalt alati hiline. —

Kohutawat, aga ühtlasi ka ilusat pilti pakub metsapõlemine. Sa waatad aineti ja ei suuda pilku kõrwale pöörata. Seisad ühel kohal ja imestad puid mööda ülesroniwate, ühe puu küljest teise otsa hüpawate ja maad mööda edasiminewate tulekeelede üle. Päike paistab läbi musta suitsu pilwede lillapunaka ratta näol, ilma ümber olewa walguseterata. Kõik see wangistab meelt ja sünnitab toredat waatepilti, kuid ühtlasi ka meeletut hirmu. Hirmu juurde seltsib ka weel halemeel tule ja suitsu sees olewate lindude üle, kelle hädakisa õhku täidab, nõrgalt tule müha seest wälja kostes. Aksel.

Peterburist.

Professor Holodnjaki perekond. Aprillikuus teatas professor Holodnjak politseile et ta poeg, sõjawäe arstiteaduse kolmanda kursuse üliõpilane on ära kadunud. 27. aprillil toodi linna baraki haigemajasse kellegi nooremehe surnukeha, kellel sõjawäe arstiteaduse akademia ülikond seljas oli. Wälimiste märkide järele wõis arwata, et see üliõpilase Holodnjaki surnukeha on. Kui professor sinna tuli, tundis ta ka ära, et see tõepoolest tema poeg on. Isa käis kolm korda poja surnukeha waatamas. Sealsamas olid ka teised surnukehad. Mõned neist olid rõugetesse ära surnud. Emale, kes Krimmis terwist parandamas, ei antud poja surmast teada.

Aga seal tulid maikuu esimesel poolel professori juures haigusemärgid nähtawale. Ta nägu lõi paistetama ja keha-soojus tõusis 39 kraadi peale. Haigest peast eksamineeris ta weel üliõpilasi. 12. mail oli ta alles eksamil, aga 13. mail ei saanud ta enam liikuma. Kui arstid kutsuti, seletasid nad, et professor on rõugetesse haigeks jäänud. 19. mail suri ta ära.

Professor Holodnjaki elulugu on oma kohast õige huwitaw. Ta on alamohwitseri poeg ja noores põlwes oli ta lihtne raudteetööline.

Riigiwolikogu.

Posti- ja telegrafiwalitsuse eelarwe.

Peale sisemiste asjade ministeriumi eelarwe arutamist asuti 22. mail posti- ja telegrafiwalitsuse eelarwet arutama.

Muranowi kõne.

Sotsialdemokrat Muranow toob postiametnikkude elust näitusi, mis tõendawad, kui wiletsas seisukorras iseäranis wäiksemapalgalised teenijad wiibiwad.

Selle järele räägib kõneleja ühendusest, mis postiwalitsusel politseiliste asutustega on.

Mustad kabinetid.

Mustad kabinetid, tähendab kõneleja, on Wenemaal kõigile tuntud. Kirjade sisu järeleuurimiseks on postkontorites sellekohased ruumid. Kirjasid ei wõeta mitte ainult shandarmiwalitsuse, politseidepartemangu ja kuberneride käsul lahti, waid wäikestes linnakestes annab isegi isprawnik käsu.

Edasi toob kõneleja ette, et Trepow olewat isegi lahtiwõetud kirjade peale oma käsud kirjutanud: autori ja kirjasaatjat kinni wõtta ja wangi panna.

Nende isikute nimekirjas, kelle kirjad läbi tulewad waadata, ei ole mitte ainult lihtsurelikud, waid ka wõeraste riikide esitajate nimed, niisama ka riigimeeste ja nende armukeste nimed. Näituseks leidis Lopuhin, kui ta peale Plehwe tapmist wiimase kirjad läbi waatas, oma kirjadest täielikud ärakirjad.

Kes teab, wõib olla, on sisemiste asjade ministri Maklakowi lauasahtlis praegu ka peaministri Kokowtsowi kirjade ärakirjad! (Naer).

Kõneleja loeb salajase käsukirja sisu ette, mis politseile ja shandarmikorpusele luba annab kirjasid läbi waadata, ja lõpetab oma kõne üleskutsega niisugusele asutusele, mis shandarmiwalitsuse jaoskonnaks on muutunud, raha mitte lubada. (Kätepl. pahemal p.)

Demtshenko kõne.

Kiiewi saadik, rahwuslane Demtshenko leiab, et peasüü siin mitte postiwalitsuse, waid üleüldise walitsuse rahaasjanduse politikas seisab. Peale wiinamonopoli annab post ja telegraf kõige suuremat sissetulekut. Riiklisest politika seisukohalt ei ole see mitte sugugi õige. Ei tohi posti ja telegrafi peale kui sissetuleku allika peale waadata. Ei tohi postiwalitsust sundida teenijatest mahla wälja pigistama.

Selle järele toob ta puudused ette, mis postiwalitsustes enestes walitsewad.

Walitsuse esitaja kõne.

Pika kõne peab posti ja telegrafi peawalitsuse ülem Sewastjanow. Ta tõendab, et ametnikud kõik teha püüawad, mis wõimalik, et posti ja telegrafijaoskondasid riigis asutada, ametnikkude arwu suurendada, tarifi wähendada ja ametnikkude palkasid tõsta.

Ametkond ei ole mitte naisterahwaste wastu. Kuid kogemuse põhjal arwab ta et naisterahwaste töö wähem wiljakas on kui meesterahwaste oma. Naisterahwad teewad sagedamine wigasid ja paenutwad endid wähem distsiplini alla kui meesterahwad. Ühe sõnaga: meil on praegu neiude pärast, kes postiasutustes teeniwad, rohkeste sekeldusi. Kui aga nende asemel weel daamed tekkiksid, siis läheksid need sekeldused sedawõrt suureks, et terwe ametkond korratusesse sattuks.

Kõneleja palub posti ja telegrafi ametnikkude abielu küsimuse ametkonna sisemise korralduse küsimuseks jätta, sest et sellel ei ole miskisugust riiklist tähtsust.

Talupoegade grupe teadaandmine.

Peterburi kubermangu saadik Jewsejew arwustab posti- ja telegrafiwalitsuse tegewust. Õhtu-Europas waadatakse posti ja telegrafi peale kui ühiskondlise asutuse peale, meie juures aga üksiku ettewõtja seisukohalt. Õhtu-Europas lepitakse wäikese kasuga, meie juures püütakse posti ja telegrafi pealt wõimalikult suuremat kasu saada.

Kõneleja annab talupoegade grupe poolt üleminekuformeli sisse, milles soowi awaldatakse, et iga wallawalitsuse juures postitalitus sisse seataks, ja wõimalikul korral ka iga raudteejaama juures; et postisaadetuste hindasid alandataks, iseäranis aga rahasaadetuste hinda rahasummade pealt kuni 25 rbl. ja posti- ja telegrafiteenijate õiguslist ja majanduslist seisukorda parandataks. (Kätepl. pahemal pool).

Djubinski kõne.

Djubinski kõneleb tööerakonna nimel. Ta tähendab soowiawalduste peale, mis kolmandas riigiwolikogus ametkonnale ette pandud, kuid mis siiamaani kõik täitmata on jäetud.

Mis posti- ja telegrafi peawalitsuse ülem naisterahwaste kohta tähendas, siis tuleb meeles pidada, et kõikides ametkondades naisterahwad teenistuses on, kuid kuskilgi ei püüta niisugusid määrusid maksma panna, nagu posti- ja telegrafiwalitsuses.

Posti ja telegrafiteenijate seisukorrast rääkides tähendab kõneleja, et kolmas riigiwolikogu ühel healel otsuse teenijate seisukorra parandamise asjus wastu wõttis. Nüüd on aga seaduse-eelnõu selle otsuse peale ette pandud, mida wõimata on wastu wõtta, sest et ta teenijate seisukorda soowitawal määral ei kindlusta. (Käteplagin).

Ülemineku-formelite healetamine.

Eelarwe wõetakse eelarwe-komisjoni ettepaneku järele wastu. Niisama wõetakse ka komisjoni formel talupoegade grupe parandusega wastu, et wallawalitsuste juurde postiasutused asutada. Selle järele wõetakse kadettide poolt ettepandud soowiawaldused wastu, et telegrafiwõrku wähemalt neis piirideski laiendada, mille kohta elanikud soowi on awaldanud, et posti- ja telegrafiametnikkude palkasid suurendada.

Teised kadettide soowiawaldused lükatakse 109 healega tagasi, kuna 79 healt poolt healetawad. Wastu healetasid osa oktobristisid, kesserakond, rahwuslased ja parempoolsed. 8 sotsialdemokrati healetamisest osa ei wõtnud.

Need soowiawaldused olid: 7-tunniline tööpäew posti- ja telegrafikontorites, määruste muutmist, mis naisterahwastel, kes postiwalitsuses teeniwad, ära keelab teistele isikutele mehele minna peale postiteenijate.

Opositsion nõuab uste kaudu healetamist. Muist sotsialdemokratisid healetawad opositsioniga ühes, kuid mõned jääwad istuma. Poolt on 97 healt, kuna kodukorra järele 100 healt tarwis on.

Miljukow hüüab ägedalt sotsialdemokr. Malinowski poole: „Seda ei unustata teile!"

Rahaministeeriumi eelarwe.

Aruandja Polutow kannab rahaasjade ministeriumi üleüldise kantselei eelarwe ette. Eelarwe wõetakse ilma waielusteta wastu.

Würst Mansõrewi kõne.

Riia saadik würst Mansõrew peatab renteiametnikkude wiletsate teenistusetingimiste juures ja nõuab uue paiukikassa seaduse maksmapanemist. Ta toob wõrdluseks, et praegu iga sõjawäeametnik neli korda rohkem kindlustatud on kui teised riigiametnikud.

Edasi toob ta kindralite nimekirjast näitusi. Nimekiri on 1. jaanuariks 1913. a. kokku seatud. Nimekirja on aga kindralid üles wõetud, kes alles 1913. a., isegi 1914., 1915. ja koguni 1916. aastal kindraliteks alles saawad. Need ei ole mitte trükiwead.

Oma kõne lõpetab Mansõrew rahwuslase Lwowi sõnu korrates: „Meie peame järele andma — uuendusi ei wõi kauem kinni pidada." Sellest järgneb lipukiri ametkondadele: Wõta kui weel wõimalik, kui weel lubatakse, peale meie olgu kas wõi weeuputus. (Tormilikud kiiduawaldused).

Eelarwe wõetakse komisjoni formeliga ja parempoolsete täiendusega wastu. Niisama wõetakse ka oktobristide formel wastu, milles soowi awaldatakse kooliõpetajatele pajukikassat asutada.

Tööliste elu.

Ühine haigekassa Tallinnasse.

Kohalikus Johannsoni paberiwabrikus pidasid tööliste wolinikud 21. mai õhtul koosoleku ära. Asjaolu läbi rääkides tulid wolinikud otsusele, et Tallinnasse kõikide wabrikute kohta ühine haigekassa tuleks asutada, sest wastasel korral ei ole töölistel haigekassast mitte miskisugust tulu. Sellepärast otsustati üleüldist haigekassat nõuda.

Üks wolinikkudest teatas sellest otsusest wabriku direktorile. Direktor wastanud, et wabrikuwalitsus sellega täieste nõus on.

Teiste wabrikute tööliste hooleks jääb selle eest hoolt kanda, et ka seal wabrikuwalitsused üleüldise haigekassa asutamisega nõus oleksid.

—oo—

Ületunnid tsellulosewabrikus.

Paar nädalat tagasi wõeti paberilõikamise masina juurest üks tööline ära ja pandi teise kohta tööle. Seda juhtumist tarwitasid kaks töölist G. ja R., et ületundide tegemisega oma palka tõsta. Nad otsustasid kahekesi selle mehe aset täita.

Nagu teada, töötab tsellulosewabrik kahe wahetusega. Ühed töötawad öösel ja teised päewal 12 tundi tööd. Et nüüd töölised G. ja R. weel ühe mehe töö oma teha wõtsid, siis tuleb weel järgimööda 36 tundi tööl olla, selle järele on neil 12 tundi waba aega, ja siis jällegi 36 tundi.

Mehed on kaks nädalat juba sarnaselt tööd teinud. Üks neist kaebab, et nina jooksewat tal werd. Ei tea, mis pärast. L.

Streik Hindreuse tikuwabrikus.

Elu on kallis, palk aga niisugune, et mitte kudagi ei mõista sellega ära elada, seletawad töölised. Samal põhjusel wõtsid kohaliku F. Hindreuse tikuwabriku naistöölised südame rindu ja nõudsid ainult 10 kop. päewapalgale juurde lisada.

Wabrikuomanik ei mõtelnudki igale naistöölisele 60 kop. nädalas juurde maksta. Ja naised hakkasid streikima, 20 naistöölist lahkusid wabrikust.

Lihtne sõnum, igapäewane asi. Ei taha selle palga eest tööd teha, wõid minna. Mispärast pean ma sulle rohkem maksma, just nagu minu taskus raha sügeleks! Umbes niisugust kuju kannawad meie juures wäiksemates wabrikutes wastused, mis töölised palgatõrgendamise juures saawad, kuigi mitte otsekohelt, siis kaudselt.

Ja tõepoolest, ei ole mitte ainustki abinõu, mida töölised streigi juures oma nõudmiste läbiwiimiseks saaksid tarwitada. Ainukene asi, mis wabrikuomaniku taskus raha sügelema ajab, on kui töölisi saada ei ole. Siis tuleb juba paratamata „oma taskust" töölistele paremat palka maksta.

Kuid harwa leidub seda, et töölisi mitte saada ei oleks. Siin on mitmesugused nähtused, mis tööliste tagawarawäge suurendada aitawad. Üks, näituseks, on ületunnitöö, millega töölised ise endile kõige suuremateks waenlasteks on.

Ainuke abi, mille peale töölised streigi ajal toetada wõiksid, oleksid tööliste ühisused, tööliste organisatsionid. Tallinnas ei ole aga mitte ühtegi tööliste ühisust. Sellepärast on töölised ka täieste jõuetud oma elutingimiste parandamise juures.

Mujal, kus ametiühisusi niisama ka ei ole, toetawad töölised üksteist korjanduste ja muul teel.

Tartu rätsepatööliste streik.

— Tartu rätsepatööliste streik on täieste lõppenud. Streik ei lõppenud töölistele soowitawate tagajärgedega. Laagri-tööde pealt peremehed töölistele sugugi hindasid juurde ei pannud. Tellitud tööde pealt said töölised 5—15 protsenti palgalisa. Streiki wõis juba alguses nurjaläinuks pidada. Tööliste keskel puudus üksmeel; kes natuke palka juurde sai, see läks ka kohe tööle.

— Kikerpilli tisleritöökojas Tartus peab iga tööline omale palgaraamatu ise oma raha eest ostma. See on niisugune kord, mille sarnast teist waewalt leidub. Kui mõni tööline ei taha ega kohe ka ei saa enesele raamatut osta, see siis saab peremehe käest siunata. Töölised nurisewad. E. K.

Mõisatööliste palgad meil ja Wenemaal.

Kui palju Eestimaal ja kui palju Wenemaal mõisatöölised palka saawad, selleks wäike wõrdlus.

Harjumaal saab K. mõisas karjane aastapalka 70 rbl. raha, 60 puuda rukkid, 30 puuda odre, 2 puuda erneit, 2 puuda linnakseid, 4 puuda nisu ja 15 tündrit kartulaid. Peale selle korter, küte ja lehma karjamaa. Selsamal ajal saab Wenemaal, Jamburi kreisis mõisa karjane aastapalgaks 120 rbl. raha, 45 puuda rukkit, 24 puuda odre, 2 puuda erneid, 2 puuda soola, 300 ruut sülda kartulimaad, korter, küte ja lehma karjamaa.

Nagu neist arwudest näha, on Wenemaal palgaolud wõrdlemisi paremad kui Eestimaal, ja nagu kuulda, teenistus ka kergem, iseäranis tööpäew olewat lühem. Eestlased pidada seal mõisates palju suuremas lugupidamises olema kui wenelased, sest et wiimased sagedaste hooletud olla ja enam alkoholi tarwitada kui eestlased. R.

Seltsielu.

-rr.- **Tudulinna Põllumeeste seltsi üleüldine koosolek** oli 19. mail. Kõige tähtsamaks päewakorra punktiks oli normalpõhjuskirja 33. paragrafi täienduse muutmise küsimus, kus ette pandi eestseisuse poolt seltsi raamatupidamist Eesti keele peale katsuda üle wiia, niisamuti ka seltsi kirjawahetust. Ühel healel wõttis koosolek nimetatud ettepaneku põhjuskirja muutmise asjus wastu. Sügiseks, rukki põldude wäetuse jaoks kunst põlluramwu ühiselt seltsi läbi tellida; otsustati ka kraawi äärtest mulla ärawedajat kühwlit seltsile muretseda ja seda iseäralise maksu eest tarwitajatele jälle edasi anda. Seltsiliige P. Mathiesen pööras tähelepanemist meie wiletsa hobustetõu peale, seletades, et aga praegu wõimalik on kroonult ilma iseäralise maksuta sugutamiseks sugutäkkusid saada ja et siis ka meie seltsil tuleks selles asjas palwega Riiga kroonumaade walitsuse poole pöörata. Ettepanek wõeti ühel healel wastu ning otsustati tarwilikka sammusid astuda. Seltsi esimehe ettepanekul otsustati seltsi liikmetele majapidamises tarwisminewaid tarbeaineid seltsi läbi ühiselt tellima hakata.

Kirjad kodumaalt.

-iks. **Kohilast.** Tööliste lahkumine. Et kohalik paberiwabrik iga aasta ahjuküttekes umbes 2000 kubiksülda turbaid lõikab, leiawad siin suwel turbalõikamise ja -kokkupanemise juures 60—80 inimest tööd. Turbatöölisteks on enamaste muhulased ja saarlased, keda tööjuhataja hr. M. igal kewadel nende kodumaal käib tööle kauplemas. Tänawu aastal tulnud neid 80 inimese ümber siia tööle. Pea igal pool on tööhinnad märksa tõusnud, kuna nad siin wiimasel ajal, eelmiste aastatega wõrreldes, halwemaks on muutunud. Paremat päewapalka teeniwad töölised turba wäljalõikamisega, kuna turba kokkupanemine juba endistel aastatel neile wastumeelt oli. Endistel aastatel weeti turbaid hobustega wabriku juurde, millest ümberkaudsed hobusemehed, iseäranis talwisel ajal, rahuloldawat teenistust leidsid. Et aga nendele talwel turbawedamiseks eesõigus anti, kelle hobused suwel turba kokkupanemise juures tööl olid, leidus palju mehi, kes hobuse ja wankri 70 kop. tasu eest päewas rabasse tarwitada andsid. Turba kokkupanemine oli päewatöö, kus juures töömehele 1 rubla päewas maksti. Möödaläinud kewadel ehitati turbawedamiseks raudtee ja hobustegawedamine kaotati ära, sellepärast ei andnud talumehed enam niisuguse wäikese tasu eest hobust rabatöösse. Anti siis turba kokkupanemine tükiwiisil (1 rubla kubiksüld) tööliste kätte. Juba möödaläinud aastal sünnitas turba kokkupanemine tööliste seas nurinat. Et tänawu niisamuti 1 rubla kub.-s. kokkupanemisest maksta lubati ja seda hinda tööliste nõudmise peale 25 kop. wõrra kub.-s. pealt ei kõrgendatud, jätsid suurem hulk töölisi töö pooleli ja lahkusid Kohilast, et teistes mõisates ehk jälle Tallinnas tööle asuda. Teenitud tööraha ei olla neile wälja makstud. Seda tuleb neil weel kohtu teel nõuda.

J-son. **Lellest.** Alewiku tekkimine. Kohaliku raudteejaama juurde hakkab nähtawaste alewikukene kaswama. Juba endistel aastatel oli siia mitmed majad seni olewatele majadele, mis peaasjalikult mõisa ärikohtadeks olid, juurde ehitatud, ja tänawu on mitme uue maja ehitusetöö käsil. Peaasjalikult on uued juurdeehitused mitmesuguste käsitööliste jaoks arwatud, kuna mõis uuteks ärikohtadeks luba ei anna. Sellepärast on mõned kauplused üle sealsamas olewa Liiwi kubermangu Eestimaa kubermangu raja peale Lallile ehitatud, mun seas ka kaubatarwitajate-ühisuse kaupluse koht ja aptek. Tuleb kahjatseda, et kaubatarwitajate-ühisuse pood mõisa keeluõiguse pärast rahwa liikumise keskkohast wähe kõrwale on ehitatud, mis paljudele tarwitajatele kaubaostmise erapoodidest hõlpsaste ligidale toob. Soowima peab aga, et rahwas isesteadlikum oleks ja kaupa oma kauplustest ostaks.

Usu. **Mihklist.** Põllumehe ülewaade. Kõikidel põllumeestel on seemendamine juba lõpukorral; kõrgematel, liiwastel maadel on ju ammu seemendatud, sest warajane kewade lubas seda, kuna raskematel maadel seemendamist hiljuti lõpetati. Kuid ühtewiisi murelikult waatab praegusel korral iga põllumees ilmade seisukorda: tugewad, kuiwad tuuled, mis osalt ka õige jahedad, wõtawad wiimse niiskuse üleskohendatud põllust — wihma oleks waja! Taliwilja oras tuli wäga paljudes paikades wiletsas olekus lume alt ja praegune kuiw aeg ei lase just kõige paremaid lootusi, tekkida. Niisama hakkab kuiw härjapea põldudel kord korralt mõjuma.

Usu. **Mihklist.** Kihelkonna laulupidu. Ju mullu sügisel kawatses Eesti Nooresoo kaswatuse seltsi Mihkli Osakond kihelkonna laulupidu toime panna, nimelt käesolewal suwistepühadel, esimesel pühal waimulik kontsert ja keskmisel pühal ilmalik. Et aga osa eestseisust otse sihilikult eestseisuse koosolekute pidamise koha eeskirjast üle astus, siis ei saadud rahulikult ettewalmistusi teha, sest üht osa eestseisuse tegewaid liikmeid sunniti seega eestseisusest lahkuma. Wiimasel üleüldisel koosolekul (12. mail) tehti küll otsus laulupidu ikkagi suwistes ära pidada, sest et asi üleüldiselt tuttaw ja kõik ümbruskond seda huwitusega ootab. Kuid nüüd on nimetatud osakonna kirjanduse-komisjoni liikmed, kes pidu korraldawad, otsuseks teinud, seda Jaanipäewaks edasi lükata, sest ruumide poolest olla takistusi ette tulnud ja kooridel olla waja weel harjutada. Kõnelejaks kutsutawat õpetaja A. Nigol Helsingist. Peale selle kawatsetakse enne jaanipäewa weel paar koosolekut toime panna, kus wäljast kõnelejad kõnelewad.

-kes- **Tõstamaalt.** Leigus. 11. mail algas siin koorejaam oma tegewust 14 liikmega, kes päewas alla 300 toobi piima kokku toowad. See summa piima toodi enne Tõstamaalt ka Kastna meiereisse. Nii siis on lootus, et koorejaam niisuguses piimarikkas kohas, kui Tõstamaa, kindlaste enesele suurema hulga liikmeid saab koguma, murja läinud. Mitmed peremehed, kes ennemalt endid liikmeteks Kastna ühispiimatalitusesse üles andsid ja isegi mõne päewa ilma maksuta koorejaama majaehitusmaterjali wedamas olid, ei ole weel mitte ühtegi toopi piima koorejaama toonud. Tõega imestamisewäärt on, kudas siinsetel peremeestel, kes päewas 100 toobi ümber piima saawad ja kel wäike pere on, nii wäike arusaamine ühispiimatalituse kasudest on, et wana, isa-isade wiisi järele piima puust püttides hapendades loodawad oma piimast rohkem sissetulekut saada, kui teda paari wersta taha meiereisse saates. Siin oleks hädaste kihutusetööd tarwis teha, et meestele rohkem ühistegewuse kasusid silmade ette kanda. Wastasel korral aga peab Tõstamaa koorejaam warsti oma uksed kinni panema, sest Kastna Ühispiimatalituse awamise-koosoleku otsuse järele ei wõi koorejaam siis enam töötada, kui tal alla 300 toobi päewas piima kokku tuleb.

-lld. **Ridalast.** Põllumehe ringwaade. Põllumehe meel on kuiwuse pärast kurb. Warasem külw on küll tärkanud, kuid pole tal kaswu-jõudu: kõredamatel maadel on orase ladwad isegi kollaseks läinud, hilisem ei tärkagi, waid seisab idanematalt, kui tuhas. Tali-wili kirgub aeglaselt. Heina- ja karjamaadel edeneb rohukasw pikaldaselt, paiguti on hoopis punane sammal alles nähtawal, nagu oleks see praegu alles lume alt wabanenud. Põllumees on mures maasaaduste pärast, ohkab ja ootab wihma.

J-k. **Leisist.** Tegewus sadamas. Triigi sadamasse toodi laewa last laudu ja katuse kimmisid. Need olid suuremalt jaolt kõik ette ära tellitud, nii et need õnnelikud olid, kes weel peale tellijate juhtusid seda materjali saama. Laew tuli selle laadungiga Soomest, kust edaspidi weel teine last lubati tuua. Ehk jatkub materjali siis ka nendele, kes nüüd ilma jäid. Siin tehtakse küll ka katusekimmisid, aga need ei ole Soome kimmide wastased, sest wiimased on laiemad ja sellepärast annab tubat rohkem wälja. — Paiguti olid Triigi sadamas korraga kolm kuunar- ja kaks aurulaewa, kes kõik siia mitmesugust kauba tõid ja siit sugu reisijaid ja ka kraami wiisid. — Neil päewil algab siinses Moiaste rannas uue laewa ehitus. Laew on Hiiumaa meeste oma ja puud Saaremaa metsadest toodud. Laew tahetakse augusti lõpuks merde ajada, et weel enne talwet tarlast peale panna ja siis pikale merereisile minna.

E. K. **Tartust.** „Karskuse Sõbras" jällegi oksjon. 21. mail peeti „Karskuse Sõbras" teist korda oksjoni. Nõudjad olid A. Jürgenstein, E. Lemming ja Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus. Esimesest oksjonist üle jäänud warandust saadi weel „K. S." seltsimajast 544 rubla 10 kop. eest ja Tähe uul. asuwast seltsi theemajast 450 rubla eest enampakkumise teel ära müüa. Seltsi lipu ostsid mitmed „Karskuse Sõbra" endised tegelased 3 rubla eest Eesti Rahwa Museumile edasiandmiseks ära. [illegible] sai seltsi lipp ülesostjate juutide käest pea[illegible]tud. Theemaja uue, 500-rublalise biljardi [illegible] theemaja pidaja Siim Lemming 260 rubla [illegible] kätte. Seltsi raamatukogu ostis Rahwa R[illegible]matukogu selts 200 rubla eest ära. P[illegible] kraami ostsid ka Ew. Noortemeeste selts, [illegible] Käsitööliste selts ja „Ugaunia" odawa hinna eest enestele. Laenu- ja Hoiu-Ühisuse 450-rublalise wõla nõudmisest jäi theemajas weel kraami üle ja muidugi saab see weel kord oksjoni alla tulema. Nüüd wõiwad wõlgnikud ja „kahjusaajad" oma heaksarwamise järele tasu nõuda, sest et selts oma poolt wastuseisukoha wõtmiseks ei saa kokku tulla. Üleüldse on seltsi warandust oksjoni teel kokku 1828 rubla eest ära müüdud. Iseenesest mõista, et sel teel waranduse eest täit hinda ei saada. Oleks wõlgnikud likwideerimise ära oodanud, siis oleks igaüks oma jao kätte saanud.

ff. **Rõngust.** Aakrest. Mõni sõna sündimata Raamatukogu Seltsist. Mõni aeg tagasi jäi siin Pühaste lugemisering ülemuse takistusel seisma, kuna ta warandus liikmete seas laiali jäi. Hiljem tõusis elanikkudel soow registreeritud Rahwalikku Raamatukogu asutada. See mõte leidis üleüldist wastutulekut ja oleks ka saadud naabriseltside käestki ainelist abi, kuna aga Aakresse seltsi, kellel luba oleks pidusid toime panna, hädaste tarwis on. Noor-Eesti raamatukogu-seltside korraldamise osakond andis oma poolt juhatusi, nõnda et niikaugele saadi, et põhjuskirja oli tarwis kinnitama minna. Kõige rohkem wastutulekut arwati wallaomawalitsuses teenijatelt, kuid siin oli lugu hoopis wastupidine. Seal seletati, et raamatute lugemine muud ei toowat kui ajawiitmist ja ühtegi muud kasu, seega ei täitwat „majanduse nõudeid". Niisuguse seletuse tagajärjel on Raamatukogu Seltsi põhjuskiri weel praegu kinnitamisele saatmata.

M. **Peipsi äärest.** Tänawu kewadine suur wesi Peipsis ja lained, mis põhja-hommiku tuule all randa uhtusid, on hoburaudtee, mis Liiwaninalt Warnjasse wabriku juurde laewa pealt rahwast ja kaupa weab, paiguti ära purus[illegible] aga sügawale liiwa alla matnud. Sellepärast pidid reisijad 3—4 wersta läbi pehme liiwa ja ka läbi wee kõmpima. Nüüd on raudtee liiwa alt wälja kaewatud ja ka ära parandatud, nõnda et korralik läbikäimine jälle jalule on seatud. Ei oleks palju puudunud, siis oleks Warnja kroonuwiinapood, mis järwe kaldal asub, suure wee ja lainete ohwriks langenud. Et aga tuul waiksemaks jäi ja teise sihi wõttis, siis leppisid lained sellega, et monopoli hoowiplangi ja istutatud puud ning pool hoowi maad ja liiwa sügawalt wälja uhtusid ja järwe kandsid. Ka paljudele eramajadele on tänawune suur wesi kahju teinud ja mõnelegi wundamendi alla tükkinud. Üleüldse on märgata, et järw ühtepuhku külale ligemale tuleb, sest paarikümne aasta eest oli järwe kallas majadest, mis praegu otse kalda peal on, hea tüki maad kaugemal. Kui Kawastu mõis, kelle maa peal Warnja küla asub, ka edaspidi ükskõikselt pealtwaatajaks jääb, kudas Peipsi enesele waeste elanikkude käest kallast ära uhub, kui mõisawalitsus elanikkudele tikkusid wõi waiaaid kalda kindlustuseks ei anna, nagu mitmed kaldapealsed elanikud kaebawad, siis wõib pu-

tuda järgnewa suure-wee ajal, et mõnedki waeste kalameestemajad kewadisest jääst ja lainetest ära purustatakse ja ära uhutakse.

-x. Kosest. Alawerest. Wäike waras. …siwere külas leidis talwel küünlapäewa aegu 12-aastane poisikene kiwikangrust karbi, üle 300 rubla rahaga. Poiss peitnud raha lauta sõnniku sisse, kuid pole pärast enam sealt üles leidnud. Kewadel hakanud peremees oma raha kadumise üle kurtma. Wäike waras löönud pärast weel peremehe taskust 5 rubla raha üle ja ostnud selle rahaga uuri. Seda märgatud. Hakatud poissi kahtlustama. Poiss tunnistanud wiimaks oma süü üles ja rääkinud ka oma talwist raha leidmist. Sõnnik olnud laudast wälja weetud. Mistatud põld küll mitmele korrale wedruäkkega läbi, aga raha jäi kadunuks. Poisike saadeti tawiga Tallinna, kust teda oma walda kutsemale, saadetakse. Wanemaid ei ütle poiss omal olewat, koolis ei ole käinud. Ta oli peremehe juures karjapoisiks. Huwitaw on, et weel inimesi leidub, kes raha kiwi-kangrutesse peidawad.

J—k. **Karjast.** Rattasõitjate hoolimatus. Mõned rattasõitjad meie pool on sedawõrt hoolimatad, et nad sugugi ette ei waata, kas sõidawad inimestele selga ehk hobusest mööda sõites kohutawad nad hobuseid nii, et need ühes wankriga kraawi hüppawad ja wankri ära purustawad. Nii sõitnud keegi kahest naisterahwast ilma märguandmata mööda, nii et naiste hobune kohkunud ja sõitjad ühes wankriga kukerkuuti kraawi wisanud. Naised saanud õige rohkeste wiga. Rattasõitja tormanud oma teed edasi sellest hoolimata, mis tagajärjed kraawiminemisel wõisid olla. Teises kohas sõitnud keegi poisike ühele elatanud eidekesele tagant selga.

— Soolahindadest. Sool, mis läinud talwel ja kuni siiamaale meie kaupmeeste käes ing kõrges hinnas oli, sellest hoolimata, et kaupmehed soolapuuda 22—24 kopikaga sisse ostsid, kuna ise puuda 50—60 k. eest wälja müüsid, on jällegi odawamaks läinud sel teel, et ühisuste poed Riiast soola tellisid. Nüüd maksab soolapuud poodides igal pool 40 kop.

J-k. **Karjast.** Wabrik jääb wist ehitamata. Läinud sügisel tellisid mõned Tallinna rahamehed Triigi mõisa piirkonnast enestele pikema aja rendi peale tüki maad, kuhu nad telliskiwiwabriku pidid peale tegema. Wabrik pidi aurujõul käima ja õige suurel wiisil töötama hakkama. Saarlased rõemustasid juba, et warsti hakkab oma lähedalt telliskiwa saama, kuna sellest ehitusematerjalist siin alati puudus on ja neid kiwa kaugemalt tuleb sisse wedada. Nüüd on aga kuulda, et Tallinna meste ettewõttest seda pukku ei tahtwat midagi wälja tulla. Kõneldakse, et tarwilist kapitali kokku ei saadawat. — Mitmed on siin katseid teinud kasitsi telliskiwa teha, kuid talumeestel ei jatku selleks metsa, kuna mõisad jälle tööliste puudusel asjaga walmis ei saa. Nõndasama, nagu telliskiwidest, on meil ka lubjast puudus. Ennemalt tehti seda Mustjala kihelkonnas pea igas peres, kuna Metsakülas suuremal mõedul lupja põletati, nüüd aga Mustjala mehed, peale paari isiku, enam lupja ei walmista ja Metsküla lubjaahi seisab waremetes.

J-son. **Kergust.** Kaubatarwitajateühisuse kaupluse wastu püüawad mõned erakaupmehed sellega kihutusetööd teha, et nad kõigile seletawad, nagu ei tohiks ühisus wõerastele, s. o. mitte-liikmetele, oma kaupa müüa. See olewat seaduse poolt hiljuti keelatud ja sellest seadusest üleastujaid ootawat karistus. Samuti kollitatawat mõnda, et mitteliikmed kaubaostjad poest wälja wisatawat.

Olgu siin kohal awalikult seletatud, et kohaliku kaubatarwitajate-ühisusel, mis oma tegewust naabruse Jakobi-Enge sellesarnase ühisuse harruna algas, täieline õigus on peakoosoleku poolt tehtud sellekohase otsuse ja walitsuse poolt kinnitatud põhjuskirja järele kõike oma kaupa wabasti liikmetele kui ka wõerastele — mitteliikmetele — müüa. Wahe ostmise juures on ainult see, et ühisuse liikmed kasudest ostupreemiana osa saawad, wõerad aga oma kaupa ka ühisuse kauplusest nõndasamuti peawad ostma, nagu erakauplustestgi, s. o. kasudest nad osa ei saa.

— Kergu kihelkonna eestseisjaks on hiljuti peetud kihelkonna konwendi koosolekul Kaisma mõisaomanik B. von Oldekopp uueste tagasiwalitud. Peale oma wenna B. von Oldekoppi surma, kes enne seda ametit pidas, on uueste walitu paar aega kihelkonna eestseisja ametit pidanud.

J. H. **Rannust.** Mõni sõnake seltsielust. Meie wäikeses kihelkonnas on kaks seltsi: põllumeesteselts „Emujärw" ja ewangeliumi noortemeesteselts „Tõde". Mõlemad seltsid olid ennemalt õige agarad waimu-elu edendajad, kuid wiimasel ajal oleks nagu mõlemas seltsis suurt wäsimust märgata. Kõnekoosolekud, mis „Tõde" ennemalt kaunis sagedaste toime pani, on nüüd hoopis ära jäänud. Osalt tuleb see küll ka sellest, et siin ühtegi niisugust ruumi ei ole, kus kokku wõiks käia ja pidusid ning koosolekuid toime panna ja korraldada. Korra oli „Tõde" nimelisel seltsil kindel nõu seltsimaja ehitama hakata, peeti seks koosolekuidki ära, kuid nüüd on ta nähtawaste selle mõtte nurka heitnud. Peab aga tähendama, et kui selts edeneda tahab, siis peab ta küll uueste seltsimaja ehitamise küsimuse kõne alla wõtma ja selle ka teoks tegema.

-i- **Wõrust.** Meile õiendatakse õhtuste tundide asjus kohaliku linna-algkooli juures, et mitte iga kooliõpetaja ei olla 50 rbl. lisatasu saanud, waid ainult see kooliõpetaja, kes neid õhtusid tundisid on annud. Ühe kooliõpetaja nimi ei ole ka J. Sirnak, nagu meie lehes ekslikombel seisis, waid J. Sirk.

-np. **Wõru wallast.** Ühistegewuse mõte hakkab siinpool pinda leidma. Ärksad healed kostawad julgelt ja kindlalt, ühinemisele kõiki üles hüüdes. Ainult ühinemises on nõrkadel tugew elujõud, mis neid arendab, täiendab ja edusammul edasi wiib. Wõru Kaubatarwitajateühisus „Põllumees" on siit oma alguse ja esimesed liikmed leidnud. Peaaegu kõik põllupidajad on „Põllumehe" liikmeks heitnud. Kewade tulekuga hakati rehepeksu-ühisuste üle järele mõtlema. Warsti jõuti nõupidamistel nõnda kaugele, et praegu Wagola ja Nawi Rehepeksu-ühisuste põhjuskirjad Maakorralduse ja Põllutöö Peawalitsusesse kinnitamiseks ära on saadetud. Peksugarniturid on ka juba ära kaubeldud. Sellega ühes käib ka maaparandus ja põllupinna laiendamine, mille kallal juba tubliste waewa on nähtud.

Kohtukoda.

M. **Wargate salk.** Ringkonna kohtus oli reedel üks suurematest asjadest wargate salga kohtuasi. Süüpingis istusid kuus isikut.

1911. aasta 28. nowembril, kui Karl Widau riieteäri juurdelõikaja Johannes Stahlberg Tallinnas Hobusepea uul. nr. 12. hommiku magasini ukſi läks awama, leidis ta, et uks lukust lahti oli ja ukse sisse nii suur auk oli saetud, et sealt kätt sisse wõis pista. Kohe kutsus ta Widau kohale. Sisse minnes leiti, et magasinist üks tuhkrunahast kasukas piibrinahkse kraega, kaks talwepalitut, mitu tüki riiet, mitmed walmis ülikonnad, 7 karakul nahka ja muud riidekraami ära oli warastatud. Üleüldse oli 2000 rbl. wäärtuses sealt riideid ja nahku ära wiidud. Peale selle oli kontorist wiis wõi kuus tähtajata weksli kaasa wõetud, mis Widau töötellijatelt oli saanud. Politseilisel tagaotsimisel selgus, et 29. nowembril mütsitegija Waldmanni juurde keegi tundmata isik läinud. Sellel olnud 2½ karakul nahka kaasas, milledest ta kahe päewa jooksul mütsisid palus walmistada. See pakkunud Waldmannile weel ühte piibri ja kahte tuhkru nahka müüa, kuid wiimane ei ole neid ostnud. Karakul nahku näidati Widaule ja see tundis ära, et need tema juurest olid warastatud. Waldmanni juures hakati siis mütside järele tulijat ootama, ning wõeti ta kinni. Selgus, et ta ilma õigusteta isik Mart Kioff on. Ta ei tunnistanud ennast selles wargusses süüdlaseks, waid ütles, et ta nahad kellegi tundmata isiku käest ostnud, ning muist kellegi tatarile maha müünud. Edasi sai salapolitsei ülewaataja Mardi kuulda, et selles warguses weel rohkem isikuid süüdlased on. Pandi Jüri Rosenfeldti korteris läbiotsimine toime, ei leitud aga midagi, kuid Rosenfeldt ise ütles, et ta Kioffi käest kasuka 50 rbl. eest ostnud, et see aga kortsus olnud, andnud ta selle oma õe Liisa Sampu kätte pressida. Sealt see ka leiti. Läbiotsimisi wõeti weel Amalie Orawa, Liisa Lillepi ja teiste isikute juures ette, Lillepi juurest leiti karakul kraega talwepalitu. Paar päewa peale läbiotsimiste, ilmus Widau juurde Anton Tiidulepp ning tõi temale ühe warastud piibrinahast krae. Ka Amalie Oraw tõi seesama päew kaks karakul nahka. Kui Wiidau wiimaselt küsis, miks ta neid läbiotsimise ajal kätte ei andnud, wastas see, et ta selle krae Pfaffi kõrtsis kellegi „Pillarti Saksi" käest ostnud. Kui Kioffit uueste ülekuulati, tunnistas ta ennast ja teisa süüdlaseks, ning ütles, et isik, keda „Pillarti Saksiks" sõimatakse Aleksander Jürgenthal on; ka olnud keegi Reimann nende seltsis. Wahe peal oli Kioff ära surnud. Kohus mõistis Aleksander Jürgenthali, Liisa Lillepi, Anton Tiidulepa, Amalie Orawa, Jüri Rosenfeldti ja Juhan Reimanni manifesti pehmendust mahaarwates kaheks kuuks wangi.

Päewauudised.

Õpetaja August Pass †.

Mihkli koguduse õpetaja August Pass on taewaminemisepäewal pikalise südamehaiguse järele lahkunud.

Sündinud on tema 1861. a., kunstnik Aug. Weizenbergi õepoeg. Käis Tartus kroonu gümnasiumis, astus 1884. a. ülikooli usuteaduskonda, kus ta lõpueksami umbes 1898. a. tegi. Peale proowiaasta oli tema Tartu Maarja koguduses abiõpetajaks, läks siis Kaarma õpetajaks Saaremaale ja sai sealt paari aasta eest Mihkli õpetajaks.

Loomu poolest oli A. Pass sõbralik inimene.

Tema sulest on Kaarma kiriku 500-aast. kestwuse puhul lühem ülewaade Kaarma kiriku ajaloo kohta ilmunud. „Post."

Uus suwitsukoht Soome lahel. Kaks Jamburi maakonna suurmaaomanikku organiseerida aktsiaseltsi, mille ülesandeks oleks Soome lahe rannale suurepäralist suwituskohta asutada. Walitsuselt tahta nad luba küsida raudtee ehitamiseks, mis Narwa-Peterburi raudteelt Weimarni jaamast otse kohe Soome lahe rannale wiiks.

-un- **Külakoolidesse puutuw nõudmine.** Ärakirjasid 1909., 1910. ja 1911. aastate wolikogu protokollide raamatutest — niisuguste asjade kohta, mis kooli tarwis määratud, ehk mis ülepea koolidesse puutub — nõuab Paide kreisi rahwakoolide inspektor Paide kreisis asuwatelt wallawalitsustelt.

Mistarwis neid ärakirjasid, mis hulga tööd wallakirjutajatele juurde toowad, tarwis läheb, ei ole teada.

-un- **Wiljakaswu** kohta on raudtee juurdewoo komiteelt wallawalitsustele küsimistelehed saadetud, kus mitmesuguste wiljade kohta aruandeid nõutakse.

-r- **Raplast.** Ei ole õnne. Siinsetel mõisnikkudel pole Wenemaalt toodud töölistega õnne. Kehtna mõisas läksid juba suurem jagu wõeraid töölisi tagasi; põhjus: rahulolematus mõlemil pool.

—se.— **Mõistatusline kiwi wälja kangutamine.** Pühapäewal 12. mail leiti Nabala metsas maantee ääres suur kiwi, mis sügawalt maa seest oli wälja kaewatud. Lähemalt kiwi ja auku silmitsedes tuldi otsusele, et siit kiwi alt midagi oli ära wiidud. Maa sisse kiwi alt järele jäänud auk andis sellest tunnistust, kuna augu kaldalt mõned wasknõu tükid leiti. Wäljakaewatud kiwi on umbes 30 puuda raske. Et hoowasid mahajäetud ei olnud ja ka hoowa asemeid augu ümber ei ole tunda, siis wõib arwata, et kiwi mingisuguste muude tõsteabinõudega on maa seest wälja tõstetud. Wäljatõstmine on laupäewa öösel toimetatud, muidugi küll sellepärast, et teistel öösetel linna turule minejad oleks wõinud asja eksitada. Enne seda, nädala sees oli aga juba tähele pandud, et seesama kiwi ümberringi oli lahti kaewatud ja mättad jälle tagasi pandud. Kes kaewamist toimetas, ei tea keegi ütelda, sest keegi pole seda näinud. Ainult mõne tundemärgi järele wõib arwata, et mehed, kes wäljakaewamist toimetasid, mitte kohalikud elanikud ei olnud, waid wäljast olid siia sõitnud. Nüüd aga räägitakse suure põnewusega, et kiwi alt üks rahakast ära olla wiidud. Wäga wõimalik on, et seal kiwi all kas raha wõi midagi muud warjul oli. Wäljakaewatud kiwil jookseb uesi taoline triip üle, mis teda teistest kiwidest ära eraldab, kuna wähe eemal temast üks neljakandiline kiwi post seisab, mis wõib olla, sinna märgiks on pandud, kui kiwi alla midagi maha maeti. Politsei uurib asja.

—pt— **Nurmekunde Eesti Karskuseseltsile** on Tweri kuberneri poolt luba antud raamatukogu asutada.

—me— **Narwa tütarlaste gümnasiumi on tänawu** kuldaurahaga lõpetanud. Miina Antonowa, Larissa Grünthal ja Antonina Isakowa; hõbeaurahaga: Jadwiga Kokk ja Milda Lepin. Seitsmenda klassi lõpetajatest on rahwuse poolest 14 wenelast ja 8 muulast; ainult üks eestlane õppis ema-keeles usuõpetust.

—me— **Narwa Wene laulupidu** mälestuseks müüakse selletarwis walmistatud mälestusemärkisid (shetonisid), mis kahesugused on. Ühed lauljate ja teised piduliste tarwis. Mälestusemärgid kannawad ühel küljel muinasjutulise laululinnu „Sirin'i" kuju ja teisel pool pealkirja: Wene laulupidu 1913. a. Narwas. Lauljatele antakse mälestusemärgid hinnata.

Supelus-hooaeg Kuresaares awati 20. mail.

Uus laat. Tarwastu mõisa omanikule v. Mensenkampfile on luba antud 5. apr. iga aasta Mustla alewis weiste- ja hobustelaata pidada.

Kohalikud teated.

-rna. **Uus erapandimaja on Tallinnas asumisel.** Asja eesotsas seisawad mõned Eesti rahamehed.

-ja- **Soome senator krahw Berg** sõitis 25. mail Helsingist Tallinna, ja siit 26. mail perekonnaga Haapsalusse suwitusele.

-rna. **Muusika eestlastele, puhwet sakslastele.** Nagu teada, wõttis „Estonia" selts tänawu suweks Rannawärawa mäe enese kätte ja paneb seal kontsertisid toime. Mäel on ka ilma alkoholita puhwet, mille keegi Maslow enese kätte rentinud. Selts kuulutab, nagu kord ja kohus, oma kontsertidest Eesti ajalehtedes, hr. Maslow andis aga ainult Saksa lehtedes teada, et ta Rannawärawa mäel puhweti awab. Et ka Saksa seltskond kontsertidest osa wõtma ja puhwetit tarwitama hakkaks, selle wastu ei wõi ju kellegil midagi olla — olgu nii lahked! — enam kui weider on aga, et hr. Maslow meie linna pea-rahwust, kelle käest ta on pealegi puhweti rentinud, nõnda kaugele wõib ära unustada. Peab wist küll arwama, et ta oma puhwetis ainult sakslasi soowib näha. Meie arwates ei jää siis ka Eesti seltskonnale muud üle, kui hr. Maslowi soowile wastu tulla ja tema puhwet — ainult sakslaste tarwitada jätta.

-rna. **Muusikaõhtud.** Tänawu aasta on mitmed kohalikud seltsid hakanud oma aedades muusikaõhtuid toime panema. Peale „Estonia" kontsertide on muusikaõhtud weel „Lootusel", „Walwajal" ja Saksa Käsitööseltsil — wiimasel Falgi puiestikus, kus see selts korteris on. Et Saksa Käsitööselts oma muusikaõhtutest ka Eesti lehtedes kuulutab, see näitab, et seal ka Eesti seltskonna liikmeid soowitawateks külalisteks peetakse.

-t- **Maakarja uurimise saatkond.** Põllutöö ja riigimaade peawalitsuse poolt Eestimaale karja-uurimise ekspeditsioni liikmeteks määratud eriteadlased agronom neiu E. G. Swetschnikowa ja loomaarst A. A. Matorin jõudsid pühapäewa hommikul Peterburist Tallinna. Täna hommikul sõitsid nimetatud ametnikud Eestimaa Põllumeeste Seltsi instruktorite Zimmermanni ja Gerbersoni seltsis Juuru kihelkonda Kaiu walda, kus nad oma uurimisetööd algawad. Nimelt Kaiu wallast algab töö sellepärast, et seal Seltsi teadete järele iseäranis rohkeste weel maakarja leidub.

—g— **Ühistegelastele.** Käesolewal suwel kawatseb Ühistegewuse Nõuandmise Büroo ühist. asutuste raamatupidamise ja asjaajamise kursusi toime panna. Kursustel tahetakse pea-asjalikult laenu- ja hoiu- kui ka tarwitajateühisuste raamatupidamist ja asjaajamist tegelikult läbi wõtta, nõnda et kursustest osawõtjad ühisustes iseseiswalt töötada wõiksid.

Peale selle tutwustatakse osawõtjaid tähtsamate panga-operatsionidega. Ühtlasi on bürool ka „Tarwitajateühisuste raamatupidamise õpetuse" käsikiri trükiwalmis ja wõib tähendatud raamatu ilmumist juba lähemal ajal oodata. Raamat oleks meie tarwitajate-ühisuste asjaajajate, juhatuse liikmetele ja rewidentidele wäga tarwilik käsiraamat. Ka tarwilikka äriraamatuid wõiwad tarwitajate- ja majanduseühisused Ühistegewuse Büroo ladust saada.

Kaarli koguduse peakoosolek oli 26. mail pritsimajas. Umbes 250 koguduseliikme ümber oli kokku tulnud, mida selle suure koguduse kohta õige leigeks osawõtmiseks peab arwama. Alguses kõneles õp. Kapp pikemalt koguduse aastasest käekäigust, kusjuures ta seletas, et möödaläinud aasta koguduse sisemises ja wälimises elus õnnelik on olnud. Kogudus on suureste kaswanud (Kaarli koguduse hingede arw ulatab juba 33.000 peale) ja sisemiselt hästi tugewamaks läinud. Seal juures tuletab kõneleja ka seda meelde, et 1912. aastal Kaarli kogudus oma 50-aastast juubelit pühitses; mida ta aga ilma kõige wälimise au ja ilu tagaajamiseta teinud.

Peakoosolekut juhatas Waltu parun Girard de Soucanton.

Juba kohe alguses sattus juhataja mõne koguduseliikmega ägedasse sõnawahetusesse, mis wastamisi wehklemine ka peaaegu kogu koosoleku aja kestis. Täitsa inetu oli näha, kudas mõned mehed alaliselt kõnelesid, igasugust tühja ja mõtteta sõnapudruga koosolejaid tüütades. Parun kärkis nendega paruni wiisil, lubas nende sõna ära wõtta (mida nad palju ilmaski ei kuulnudki), käskis neid maha istuda, ähwardas ühtegi politseiga, aga kõik need abinõud ei aidanud. Koosolek oli niiwõrt kära- ja pominarikas et seal asjalik läbirääkimine täitsa wõimata oli. Muidugi tuli wilets kord kõige pealt sellest, et sellel koosolekul palju niisugusid inimesi oli, kellel koosoleku korrast kõige wähematki aimu ei ole, aga teisest küljest oli juhatus ka puudulik. Ei saanud ju koosolekujuhataja kudagi Eesti keele kõnelemisega walmis. Igatahes peaks niisuguse suure asutuse peakoosolekul, nagu Kaarli kogudus seda on, hoopis teine kord walitsema. Paljudel oleks ehk nii mõnegi asja kohta midagi olnud ütelda, aga see ei maksnud seal katsetki teha.

Iseenesest wõttis asjade arutamine hoopis wähe aega.

Aruanne wõeti wastu, nii ka tänawuaastane tööde eelarwe. Töösid kawatsetakse umbes 1.950 rubla eest teha. Muu seas oleks wahest tähtsam see nimetada, et Kaarli kirikusse otsustatakse wäljakäigukoht ehitada, mida wahetewahel kibedaste tarwis minna.

Ka otsustati Rahumäe surnuaiale kiwist kabel üles ehitada. Ülesse tulekſid kellad ja alla surnukuur. See läheks umbes 7000 rubla maksma. Õpetaja Hurti korteri üürile lisati 200 r. juurde, see on tõsteti 400 rubla pealt 600 rbl. peale, abiõpetaja korteri üür 175 rubla pealt 300 peale ja organisti palk tõsteti 300 rubla pealt 500 peale. (See on muidugi kindel palk arwatud). Rewisjoni- ja ehitusekomisjonide liikmeteks waliti endised tagasi.

-rna- **Ei ole nagu märgata.** Et meie linna politseijaoskonnad kantseleitöödega liialt koormatud on, missugused tööd peaasjalikult pristawite abiliste peal lasusid, siis nõutati minewal aastal linnaomawalitsuse käest pristawitele kantselei-summasid juurde. Seda raha tuli iga politseijaoskonna peale 800 rbl. ümber ja selle eest pidi, nagu kuulda, iga pristawi juures wastutaw kirjatoimetaja ametisse seatama. Huwitaw oleks nüüd teada saada, kas niisugused kantseleiametnikud juba on ametisse seatud ja wälimise politseiametnikud sellekäbi kantseleitöödest wabanenud. Wäljaspool ei ole seda nagu märgata ja pristawi-abilisi on nagu wõrdlemisi wähe wäljas näha. Näitab, kui istuks nad endist wiisi kantseleis paberite wirna taga, kuna ometi wäljaspool nendel küllalt korraldamisi oleks.

Kino aktsiaselts. Juba waremalt teatasime, et Tallinnas aktsiaselts asumisel on, kes kolme kinematografi — „Ekspreß Bio", „Saturn" ja „Royal Bio" — ekspluateerima tahab hakata. Nüüd kuuleb „R. Iswestija" et uue aktsiaseltsi tegewusekapital 120.000 rubla peale ulatab, iga aktsia — 500 rubla.

-ja- **Naissaar lõbusõitjate eest kinni.** Tallinna Peeter Suure sadama komandöri käsul keelati tänawu kewadel Naissaare sõit eraisikutele täieste ära ja kes sinna peale saare elanikkude sõita soowiwad, peawad sõjasadama walitsuselt kirjaliku luba muretsema. Selle tõttu on Naissaar Tallinna wäljasõidu kohtadest wälja arwatud, kuna sinna eelmistel aastatel laewad korralikka reisisid tegid.

-et- **Linna turbawõtmisemasin,** mis talwest saadik „Twigatelis" parandada ja kokku seada oli, on nüüd asjatundjate poolt järele proowitud ja korras leitud olema. Nüüd weetakse igapäew masina üksikuid jagusid Seamäe rabasse. 10. juunik peab uus masin juba kohal olema.

u. **Õnnetus automobili läbi.** Laupäewa hommikul sõitis ühe merewäeohwitseri auto wäga suure kiirusega Pärnu maanteed mööda ja põrkas diakonissi maja lähedal ühe talumehe wankri wastu, nii et talumees Jans W. wankrist maha kukkus ja selle juures õla luu murdis ning muid wigastusi sai. Automobili juht Nikolai Sisin wõeti wastutusele; ta oli ühes teiste schofferitega lustisõidu ette wõtnud ja hoolimata linnawahi hoiatusest wäga kiireste edasi kihutanud.

u. **Wargused.** Neil päewil warastati: Kopli uul. nr. 4 mitmesugusid hõbeasju; Baltiski maanteelt nr. 67 puhast raha 20 r.; Pawlowi uul. nr. 3 taskukell ja S. Tartu m. nr. 65 lihapoodist 100 r. raha.

Telegrammid.

(Pet. tel. ag.)

Rahutused Meksikos.

Laredost. Walitsusewäe ja mässajate wahel oli wõitlus. Mässajad kaotasid 100 meest, walitsuse wägi 20.

Streikijate rahutused.

Stettinist Frauendorfi alewikus oli streikijate ja mittestreikijate wahel kokkupõrkamine. Üks wiimastest tappis streikija ära. Rahwahulk nõudis tapja wäljaandmist. Stettinist kutsuti politseinikkude salk, kes rahwa laiali ajas. Mitu inimest said haawata.

Rahutused Arabias.

Basrast. 16. mail läksid Türgi soldatid Eljadheiris maale ja wõtsid wastupanekuta ühe kindlustuse ära. Warsti aga tungiti türklaste kallale ja nad pidid endid Arabia wäejuhile Bensuadile alla andma, kelle käsu all hulk beduinlasi oli. Türklastelt wõeti sõjariistad ära ja saadeti laewaga, millel nad tulnud, Basrasse tagasi. Eljadheiri lahingus on 60 türklast ja 40 arablast surma saanud.

Peterburist. Ajaleht „Prawda" on aresti alla pandud.

Moskwast. Keisri Majesteedid on Troitsko-Sergiewski kloostrist Moskwasse jõudnud.

Kiiewist. Tscherikowski maakonnas põles 157 talumaja maha. Kahju 75.000 rubla ümber.

Kiewist. Kiewi kohtupalat on Beilise asjas süüdistuseakti kinnitanud.

Londonist. Naiste-wabaduse liit pani S. James'i lossi ees meetingu toime, kus walitsuse tegewuse wastu protesti awaldati, kes wäljaspool rahu tahta alal hoida, aga seda oma koduski teha ei suuta. Rahwas tungis kõnepidajate kallale. Kolm meest wõeti wangi.

Roomast. Parlament on seaduseprojekti wastu wõtnud, mille järele Italias walmistatud ja wäljamaale wiidawate kinolintide arssina pealt 10 santimi tolli wõetakse.

Sofiast. Bulgaria ministeriumikriisis arwatakse mõne päewa pärast lõppewat. Arwatawaste antakse uue ministeriumi kokkuseadmine Danewi hooleks.

Teheranist. Shandarmid tapsid wana korra poolehoidja scheih Maumud-Weramini ära, kes wangikojast põgeneda katsus. Aasta eest oli Maumu d-Weramini Wene saatkonnas peidus ja lahkus sealt, kui walitsus lubaduse andis teda mitte puutuda.

Wene saatkond on shandarmide tegewuse wastu protesti awaldanud.

Kermanschahi lähedal on katkujuhtumisi ette tulnud; katku on sinna wist palwerändajad toonud. 13. surmajuhtumist on juba registreeritud.

Konstantinopolist. Türgi wäge Tschataldshas ei lasta enne koju, kui Parisi rahukonferentsil sõjakuluküsimus otsustatud. Türgimaa ei taha sõjakulu maksta. See kojusaatmise wiiwitus sünnitab soldatite seas nurinat, kes ette heidawad, et neid kunagi koju ei lastawat.

Warsawist. Politsei tahtis aurulaewade sadamas nelja kurjategijat kinni wõtta. Need laskſid kaks linnawahti maha, haawasid politsei ülewaatajat ja põgenesid ära.

Hommikused teated.

pt. **Lihahindade tõusmise wastu wõitlemise kohta.** Peterburi linna omawalitsus ei saa mitmesuguste tähtsate ettewõtetega, millel linnaelanikkude kohta wäga suur tähtsus on, kudagi hakkama. Alles hiljuti ähwardas sisemiste asjade ministerium linnawalitsust sundusliku weewärgi sissesseadimisega, kuna linnapealik toiduainete hinna määratu kõrgele tõusmise peale juba mitmele korrale linna omawalitsuse tähelepanemist on juhtinud. Nüüd saatis jälle linnapealik asetäitja linnapeale järelpärimise, mis on linnawalitsus lihahindade korraldamiseks seni ära teinud, nimelt: 1) kas on linnawalitsus katsunud sellekohast asutust luua, kes liha koha peal, ilma waheltkauplejateta, linna asutuste jaoks (nagu haigemajad jne.) kokku ostaks, 2) kudas seisab lugu linna lihapoodide asutamisega, kust linnaelanikud liha parajate hindadega wõiksid saada jne. Linnapealiku järelpärimises on terwe rida küsimusi ette toodud, mis lihahindade korraldamise kohta puutuwad. Linnaisad peaksid wist küll jälle korraks punastama, et politseiwõim elanikkude eest rohkem hoolt näib kandwat, kui nemad, elanikkude poolt „walitud ja seatud" seda teewad.

Ajalehtede trahwimised.

Wiimastel päewadel on pealinnas õige mitmeid ajalehti trahwitud. Niihästi „Retsch" kui ka „Sowr. Sl." toimetajad pandi linnapealiku poolt kumbki 400 r. trahwi maksma ehk lähewad maksujõuetuse puhul 10 nädalaks aresti. Niisama pani linnapealik ka poolakeelse lehe „Dzienrük Pet." toimetaja Borschtschanskaja 500 r. trahwi maksma ehk maksujõuetuse puhul 3 kuuks aresti. Tööliste lehe „Lutschi" 118 nummer pandi aresti alla, kuna toimetaja Grigorjew paari kirjatüki pärast kohtulikule wastutusele wõetakse.

Arheologia instituudi hoonele

pandi Moskwas 24. mail nurgakiwi. Sellest pidulikust talitusest wõtsid ka ministrid Kasso ja Schtscheglowitow osa. Hoone läheb eelarwe järele 300.000 r. maksma. Uue hoone ruumidesse tuleks ka arheologia museumi ruumid.

Ei olda Pet. telegrafi agenturiga rahul.

Prowintsial-linnade ajalehtede toimetajad saadawad saatkonna peaministri juurde, kes ära näitab, et Peterburi telegrafi agenturi tegewusega mitte ei wõida rahul olla ja et teda tuleks igatahes uuendada. Materjal, mis agentur annab, peaks palju elawam olema, ja telegrammid peaks õigel ajal edasi antama, kuna nad nüüd wäga hiljaks jääwad. Olgugi et telegrammide hind wäga kõrge on, antakse ajalehtedele niisugust materjali, mida lehes ei sünni ega maksagi awaldada. Agenturi telegrammid jääwad harilikelt 6—7 tundi hiljaks kuna Siberis hiljakejäämine 24 tunni peale tõuseb.

Moskwa ühendus Riiaga.

Teede ministeriumi inseneride nõukogus on praegu Moskwa-Riia raudtee eelplaan läbiwaatamisel. Selle uue tee pikkus oleks kuni 845 wersta ja ta ehitusekulud tuleks kroonu- ja eraettewõtjate poolt.

Õnnetus jõel.

Wjatkast teatatakse: Glasowi lähedal Tschepse jõel juhtus raske õnnetus. Parw, mis rahwast tungil täis oli, langes keset jõge põhja. Sellest hoolimata, et paadimehed kohe appi ruttasid, said siiski 30—40 inimest surma. Rahwa meelepaha politsei peale on wäga suur, miks ta wana, mädanenud parwe peale lubas niipalju inimesi minna. Politseinikkude kaitseks kutsuti soldatid wälja. Mitmed inimesed pandi wangi.

Radium Wenemaal.

Fergani oblastis on radiumi suurel hulgal leitud. Ärtsidest, mille sees radium on, saadeti Peterburisse proowid. Radiumi lademed oleksid seal wäga laialdased ja neid hinnatakse kümnete miljonite rublade alla.

Kui Austrias sellest leiust kuulda saadi (Austria on praegu ainukene koht, kust radiumi leitakse), tehti sealt poolt katset, kõik lademed ära osta, kuid see ei läinud neil korda.

Tööstus ja kaubandus.

f. **Turwawabrik.** Nende päewade sees alustab Nissi kihelkonnas Lehetu-Lepamäel uus turwa wabrik tegewust. Asutajad on Tallinnast insener Jaron ja Ignatjew. Masinad jõudsid hiljuti kohale, warsti jõutakse ka ülesseadmisega lõpule. Lepamäe turwas on Saksamaal järel katsutud ja põletisaineks kõigiti sünnis leitud. Nagu kuulda, tahawad asutajad wabriku juurest Ellamaale, mis 4 wersta eemal, elektri raudtee ehitada, mida mööda turwast Haapsalu raudtee äärde wedama hakatakse.

Wastutaw toimetaja J. Reinthal.
Wäljaandja Eesti Kirjastuse-Osaühisus „Ühiselu".

J. & P. Parikas'te fotografia, Kuninga uul. nr. 1
Ärituunid kella 9—6, pühap. kella 12—3. Uuenäätted ateljees ehk tellija kodus ettekeatamise peale igal ajal.

Kuulutus.

Tallinna linnawalitsus teatab publikumile, et linna elektri keftjaam neil päewil oma

tegewust algab

Selle tõttu, et kaablid, millede kaudu woolu edasi antakse, uulitsatel mitte sügawale ei ole pandud ja peenikese teraswõrguga ümbritsetud on, mida wäga kergeste läbi lõigata ehk raiuda wõib,

hoiatab linnawalitsus isikuid,

kellel uulitsakawamisega ehk teistfuguste maatöödega tegemist on, et nimetatud wõrgu läbiraiumine mõõdapealsemata furnawa tagajärjega on. Nõisfuguste juhtumiste ärahoidmiseks peab igafuguste maatööde korral igakord sellekohane **kirjalik luba** linna elektri keftjaama walitsuse poolt olema.

Tallinnas, 24. mail 1913.

№ 3663. Linnapea **W. Lender.**
Linna sekretär **E. Dolf.**

Einelaua rendileandmine.

Tallinna uue Eesti teatri ja kontserdimaja einelaud antakse enampakkumise teel rendile. Pakkumisest ofawõtjalt palutakse fellekohaseid ettepanekuid kirjalikult mitte hiljem kui 20. juunini 1913. a. teatri juhatusele Tallinnasse saata, kelle läest ta lähemaid tingimiji teada wõib saada. Uue teatri ruumid kui ta teatri tegewus awatakse läesolewa aasta augustikuul pidulikult. Adr.: Tallinn, Eesti teater „Estonia".

Wiinapõletajate kursus

Tartus 8.—25. juulini 1913

Eraõlikooli ruumides, Tallinnamaa läär mite tehniferi inf.-tehn. **A. Waeberi** juhatusel, inf.-tehn. **K. A. Grünewitshi, J. Eiśleri, S. Kahu, W. Karpi** ja teiste kaasabil Wene ja Eesti keeles. Kõrgema ja füüsilise õile loeb Wene ja Eesti keeles stud. **J. Depman.**

Kursuse maks on eneline. **15 rbl. wana liikmetele, 20 rbl. uutele** ja **10 rbl. neile,** kes kursusest teist korda osa wõtawad.

Piritutse-tõõstuse **raamatupidamist** õpetatakse 5 rbl. iseenesest eest **J. Eiśleri, W. Karpi** ja **K. Grünewitshi** poolt.

Ülesandmisi wõetakse wastu ja diendatakse B.-E. Wiinapõletajate seltsi asju seltsi **büroos, Tartus** (Rüütli uul. nr. 4, J. Mälo trükikoja).

B.-E. Wiinapõletajateseltsi peakoosolek

on kursuse lõpul 25. ja 26. juulil 1913.

Poisid ja tüdarlapsed

(12-aast. wanadusest) ja wanemad wõimad teed leida Balti puuwilla kedramise- ja kudumisewabrikus.

!Maalrid!

Teil on praegu töödega rutt ja et Wenemaa wabrikus walmistatud **schablonid** poole odawamad on kui wäljamaa omad ja tõusmad ka tui oma tehtud, siis rutate nõüd ostmiseg. Neid on **Tallinnas** saada ainult

G. Pihlaka kaubamajas,

Eesti pangamajas nr. 5, Saani uul.

10,000 PAKKI HINNATA!

RHEUMATISMUST WÕIB LIHTSA ABINÕUGA TERWEKS ARSTIDA, MIDA TEJE ILMA ÜHTEGI KOPIKAT WÄLJAANDMATA PROOWIDA WÕITE. ON PALJU KORDASID 30—40 AAST. KESTWAT HAIGUST PARANDANUD.

KUJUTUS nr. 1. Terwe inimese puusaluu ee lõikiw, taewakarwa sisine (Wasta kujutust nr. 2).

Lõ Põhjusmõtte järele, „et nägemine uskumist tähendab", soowitab M. E. Trayser Londonist igaühte oma rheumatismust parandawat rohtu enese kulul proowida. Selleks ostarbeks tahab tema 10,000 hinnata pakki nende inimeste hulgas ära jagada, kes temale oma adressi saadawad. Herra Trayser on kõik rheumatismuse piinad ja walud läbi teinud, on kõik tuntud abinõused tarwitanud ja ei leidnud ometigi kõigewähemataki abi.

Mõnikord oli tema nõnda abta, et morphiumi sisse wõttis ja kausse arstimise järele andis ennast lootust kaotades saatuse hooleks. Tema hakkas rheumatismuse põhjusesid uurima ja paljude katsete järele leidis ta kokkuseade, mis teda täieste parandas. See awaldas tema terwe kehapeale nii head mõju, et ta oma ueste leitud arstimise abinõu „Trayser" nimetas. Tema sõbrad, sugulased ja naabrid, kes rheumatismust põdesiwad, saiwad kõik lähemal ajal terweks, ja herra Trayser otsustas oma abinõu terwele rahwassoole ilmutada. Tema leidis selle ülesande wäga raske olewat, sest igaüks oli peasegu sada ehk rohkem abinõu katsunud ja selle tagajärjel kudagi uskuda ei tahtnud, et rheumatismust parandawat rohtu üleüldse saadawal oleks. Seal kirjutas üks wana herra Lieverpolist, et kui kui herra Trayser proowi saadaks, tema siis seda katsuda tahaks, sest et tema nelikümmendüks aastat kannatanud ja kõik oma waranduse arstide ja rohtude eest wäljaandnud olla, ei tahta tema enam midagi osta, seni kuni teaks, et see midagi wäärt oleks. Proow saadeti, tema ostis rohkem ja mõju oli imestamise wäärilise. Tema sai üsna terweks. See wiis herra Trayseri uue mõtte peale ja sellest ajast alates saadab tema igaühele hinnata proowipaki, kes seda nõuawad. See parandas herra Peeter Keller'i, Mandrovos, Odessa kreisis, peale 32 aastase kannatamise. Proua Bertha Behnke Riias kannatas 15 aastat seda puuarikast haigust ja sai „Trayseri" läbi jälle üsna terweks. Herra Dr. Amt. Mlcoch, Toppas, kannatas 35 aastat ischia all, ja sai sellest haigusest terweks rawitsetud. Gerossim Iwanowits Samojlowitsch Krasnojarskis lenisei kubermangus, kannatas 8 aastat rheumatismust ja wõlgneb oma terweksaamist „Trayseri" rohule. Herra K. Tuks, Tamassowis, Petrika kubermangus, kannatas 7 aastat rheumatismust ja peasis „Trayseri" läbi surmast. Herra P. E. Klotschkow, Kremenetsis, Harkowi kuberm., paranes peale kauaaastast põdemist täieste. Herra P. J. Romanow, Dmitrow, Moskwa kuberm., kannatas 3 aastat ja 4 kuud rheumatismuse all, sai ka täieste terweks. Tuhandetes teistes juhtumistes on mõju niisamasugune olnud. On paljudel kordadel awitanud, kus haigemajad, rohud ja arstikunst midagi ei wõinud, nende hulgas ka mõnda 75 a. wanust inimest. Herra Trayser saadab proowipaki täieste hinnata igale selle lehe lugejale, sest tema soowib, et hea õnn igaelõhele osaks saaks. See on tähelepanemisewäärilise abinõu ja ei ole mingisugust kahtlust selle üle, et tema mitte iga rheumatismuse juhtumist ei parandaks, üksköik kui suur see haigus oleks.

KUJUTUS 2. Rheumatismi põdejo puusaluu, rheumatismu se kihwti läbi rikutud on üsna kollane ja konarik.

Herra Trayseri täielik adressa on: —

M. E. TRAYSER, № 604 Ranger House Shoe Lane, E. C., London, England.

Olen tagasi jõudnud.
Kõnetunnid 11—12 ja 3—4.
Kõnetraat 7-60.

Dr. A. Lüüs.

Dr. M. Klompus

Wäike Karja uul. nr. 1, end. Pfaffi majas. Telefon 656.

Wõtab naha- ja fuguhaigeid wastu kella 12—1 e. l. ja 5—8 õhtl. Arstimine prof. Ehrlichi preparatiga 606 ja 914. 3113

Hambaarst
Adele Ruus
Eesti pangamajas,
Saani uul. nr. 6, t. 5. Kõnetunnid kella 10—1 e. l. ja kella 4—6 p. l.

Dr. J. Israelsohn.

Wõtab läkkuju haigeid, iseeranis naha- ja fuguhaigeid (Siffilis arsim. 606—914) wastu. Kõnetunnid igapäew kella 9—11 e. l. ja 7—9 õhtl. Suur Tartu maant. nr. 4 t. 3. 2807

Schofferite kool

infenceride juhatusel. Õpetatakse lühitele ajaga õõtma. Maks õpetuse eest 85 r., wõib ka jaokaupa maksta. 2226

Haraŭъ Гаражъ
СПБ., Вознесенскій пр. 3, тел. 527-00.

Narwa linnas, „Wõitleja" seltsimaius algab 5. juunil

keedu- ja majapidamisekursus

pr. A. Tanubaumi juhatusel.
Ülesandmisi wõtab „Wõitleja" õõnom wastu. 2996

Ultõpilane (end. teoliõpetaja) wõtab õpetada

algkooliõpetaja eksami

wastu. Maks grupede wiisi wõimalusi odaw. Uue Kalamaja uul 34, kort. 1. H. Roos. 3133

Wiisakas neiu,

teile! kaupluses olawalt on ja lohalitud leeled müstasb, wõib **maal raamatukaupluses tõhta leida.** Kaubategemine iilitisi. Pakkumised kirjalikult ühes iilitsefe eluloo kirjedusega 1. l. t. „1001" all.

Korralik üksikteenija

wõib ennast teotada Müürimahe uul. nr. 33, krt. 9. 2820

Wilnuud kopperijat

ehk **kopeerijannat** on tõhe tarwis Haapsalu, kodramise 3. Grünthal.

Kohalik ärr otsib noori

haritud naisterahwast

päewas kahets tunnis kaasaste. Ülesandmised Sakla teeles, ühes nõuadusega, palgandõudmise ja päewapildiga, ära anda l. l. tal. **„35 B."** all.

Ajakirjanik,

täielik wõimelisega, soowib Eesti ajalehted-toimetusteele ajetõitjaks 1—1½ tunu peale tõimetusleftimete fumepuhtusi korral 1. juunilta ehk fuurimõõtu meretanda ehk Soome. Diiw jõrelsaatuja leitkooli õpeasjus, iseeranis teeltes. Haridus gümn. 6 kl. Pakkum. saata: Юрьевъ, Лифл., poste restante „B. R. p.

Kainet kedrajat
on tarwis Proffi willawabrikusse Wõhmas. Palk tuni 18 rbl. tuus priti ülespidamisega.

Dd. kat (kainet poissmeest)
on tõhe tarwis Eestimaa Kõrtsi ühelõiste wõrtjupatigs Mõgaliini uul. lõpul nr 28. Palk: 15 rbl. tuus ja priti ülespidamine. Direktor.

Töö-mehed

leiawad teetwat teenistust

Markel M. Makarowi

juures, Narwa maant. nr. 27.

Kõige ülemad ülemad Mõtte ja Kõrgemad ülemad Mõtte ja Kõrgemad ülemad Mõtte ja Kõrg